

DAG CELSING

Länskulturernas framtida uppdrag – analys och förslag

Region Dalarna Kultur och bildning
Diarienummer: RD21/02776

Titel: Länskulturernas framtida uppdrag – analys och förslag
Författare: Dag Celsing
Foto framsida: Dalasinfoniettan, foto: Per Eriksson
Foto baksida: Dalateatern, foto: Per Eriksson

Länskulturernas framtida uppdrag

– analys och förslag

Innehåll

1	Det regionala musikuppdraget i Dalarna	5
1.1	Delat regionalt musikuppdrag i Dalarna	5
1.2	Musik i Dalarna – historik	5
1.3	Musik i Dalarna idag	11
1.4	Folkmusikens hus i Rättvik	18
1.5	Nya Musik i Dalarna och Folkmusikens hus – förslag	24
1.6	Nytt, större uppdrag till Musik i Dalarna med Folkmusikens hus	25
1.7	Nya Kristinehallen	28
1.8	Styrelsens sammansättning	29
1.9	Nya uppdraget – frågor och möjligheter	30
1.10	SWOT för Nya Musik i Dalarna	33
1.11	Slutord Nya Musik i Dalarna – Folkmusikens hus	34
2	Det regionala teateruppdraget i Dalarna	35
2.1	Dalateaterns tillkomst	35
2.2	Stadgar och uppdrag	35
2.3	Dalateatern idag	36
2.4	Förslag för Dalateatern	46

1 Det regionala musikuppdraget i Dalarna

Regionen har närmare 288 000 invånare, varav cirka 59 500 i Falun och cirka 52 500 i Borlänge. Regionen har 15 kommuner.

1.1 Delat regionalt musikuppdrag i Dalarna

I Dalarna är det regionala musikuppdraget uppdelat mellan stiftelsen Musik i Dalarna och den ideella föreningen Folkmusikens hus. Detta är i nationellt perspektiv en unik lösning.¹ Musik i Dalarna har haft sitt uppdrag sedan sin tillkomst 1988. Folkmusikens hus, som invigdes år 2000, fick 2004 ett genre-avgränsat, regionalt musikuppdrag.

1.2 Musik i Dalarna – historik²

Hur genomfördes länsmusikreformen 1988 i Dalarna? För att förstå det behöver vi först se hur det regionala musiklivet i Dalarna var organiserat före reformen. I Dalarna fanns, liksom i de flesta län, *regionmusik*, d.v.s. musiker anställda i den statliga myndigheten Regionmusiken. Många av dessa musiker hade en bakgrund som militärmusiker. Dessutom fanns i Falun sedan 1981

¹ Delat uppdrag finns även i Västra Götalandsregionen där Förvaltningen för kulturutveckling (tidigare Kultur i väst) delar det regionala musikuppdraget med Vara konserthus AB.

² En detaljerad skildring av övergången från regionmusik till Musik i Dalarna och organisationens första år ges i Musik i Dalarnas remissvar 1990-06-14 på förslaget till kulturpolitiskt handlingsprogram 1990-01-24.

ett av de nio kontor som utgjorde den regionala delen av Institutet för Rikskonserter.³ Dalarna och Gävleborg utgjorde här en gemensam region. Kontor fanns i både Falun och Gävle. Regionintendenten satt på kontoret i Falun.

Liksom i de flesta andra län gjordes en utredning av hur den nya verksamheten skulle organiseras och vilken inriktningen den skulle ha. Parallellt genomfördes förhandlingar mellan landstingen och staten angående om hur övertagandet av Regionmusiken skulle gå till. I Dalarnas fall ingick också övertagande av Rikskonserter regionala kontor i Falun. Efter förhandlingarna tecknades ett avtal om ändrat huvudmannaskap för den regionala musikverksamheten, daterat 15 maj 1986.

Parallellt med denna förhandling gällde det alltså att komma fram till hur den nya länsmusikorganisationen skulle utformas och hur den skulle verka. Frågan var hur länsmusiken bäst skulle bidra till ett vitalt och rikt musikliv i hela Dalarna. En arbetsgrupp, ledd av landstingspolitikern Rune Lagerqvist, utarbetade ett förslag. Utredningen skrevs av Gunnar Ternhag, då musikantikvarie vid Dalarnas museum.⁴

1.2.1 Den ternhagska utredningen

När det förberedande arbetet inför länsmusikreformen utfördes vid mitten av 1980-talet fanns ett etablerat samarbete mellan landstingen i Gävleborg och Kopparberg om den regionala musikverksamheten. De båda länen utgjorde tillsammans en egen region i Rikskonserter regionala indelning av Sverige. Mellan Gävleborg och Kopparberg rådde komplementaritet: I Gävleborg fanns inte någon regionmusikavdelning, men däremot en symfoniorkester. I Kopparbergs län fanns ingen orkester, men däremot anställda regionmusiker.

Samarbete Dalarna – Gävleborg 1981–1987

1981 träffades ett avtal om ”musikplanering och musikproduktion” mellan tre parter: Stiftelsen Institutet för Rikskonserter, Gävleborgs läns landsting och Kopparbergs läns landsting.⁵ Syftet var att ”stödja och främja musiklivet” genom att bl.a.:

- ”främja spridningen av de inom länen befintliga musikresursernas utbud till lärens olika delar”
- ”främja ett allsidigt musikutbud”
- ”särskilt beakta musikverksamheten för barn och ungdomar...”
- ”initiera åtgärder ägnade att stärka arrangörsleden”
- ”vidareutveckla och skapa nya samarbetsformer mellan Gävleborgs och Kopparbergs län”

Till avtalet fogades ”tolkningsföreskrifter” som i detalj reglerade hur arbetet skulle bedrivas i praktiken.⁶ Dokumentet är intressant eftersom det väl

³ Klas Gustafson, *Levande musik i hela landet: Rikskonserter från början till slut*, 2011, kap. 11, ”Närkontakt med Musiksverige”.

⁴ Ternhag blev sedermera professor i ljud- och musikproduktion vid Högskolan Dalarna, professor i musikvetenskap vid Stockholms universitet och ledamot av Kungl. Musikaliska akademien.

⁵ Avtal mellan Stiftelsen Institutet för Rikskonserter, Gävleborgs läns landsting och Kopparbergs läns landsting, odat.

⁶ Tolkningsföreskrifter §§ 2 och 3 i avtalet mellan Rikskonserter, Gävleborgs resp. Kopparbergs läns landsting, odat.

speglar de musikpolitiska tankar som låg till grund för den kommande nationella länsmusikreformen. Här sägs till exempel att det ska finnas ”en strävan att utjämna geografiska förhållanden och främja en likartad spridning mellan glesbygd och tätorter”, att musikutbudet ska vara allsidigt och att ”samspelet mellan musikalisk genre, miljö och publik måste särskilt beaktas” och att ”det lokala musiklivet främjas genom kompletterande insatser”. Under rubriken ”stärka arrangörsleden” sägs att det ska bildas ”referensgrupper i varje kommun”. Det anges också hur sociala hinder ska undanröjas, verksamheten marknadsföras och hur ”experiment och utvecklingsarbete” bör främjas.

En ledningsgrupp tillsattes med representanter från Rikskonserter och de två landstingen. Ordförande var den ovan nämnde Rune Lagerqvist från Dalarna.

I nutida perspektiv kan man säga att under den tid samarbetet pågick, 1981–1987, arbetade man som om de två landstingen hade en gemensam länsmusikorganisation. Här fanns genrebredd, frilansmusiker, orkestersamverkan och samråd med lokala arrangörer. Och faktiskt fördes tanken om en gemensam, permanent musikorganisation på tal. Efter uppmaning från Rikskonserter att inkomma med synpunkter skrev regionmusikintendenten vid Falukontoret, Christer Eklund, 1984 ett detaljerat förslag till ”en framtida gemensam musikstiftelse Gävleborgs och Kopparbergs län”.⁷ Han ställde förslaget till VD för Rikskonserter, Magnus Enhörning, för vidarebefordran till Centrala musikkommittén om musiklivets regionalisering (CEMUS).

Hur Rikskonserter och CEMUS reagerade på förslaget är inte känt, men när Gunnar Ternhag skrev sin utredning var han väl förtrogen med samarbetet med Gävleborg. Någon gemensam länsmusikorganisation WX hade han dock inte i uppdrag att utreda.

Utredningen, som lades fram 1986, föreslog att pengarna i möjligaste mån inte skulle vara låsta till en fast anställd ensemble utan användas för en länsmusikverksamhet med genrebredd och i dialog med det regionala musiklivet och med arrangörer i hela länet, d.v.s. i länsmusikreformens anda.⁸

Utredningen gick ut på remiss och svaren från kommuner, musikföreningar, bildningsorganisationer, med flera, tyder på att det fanns stor positiv förväntan inför reformen. Flera framhöll vikten av det fördes dialog med mottagarna så att stiftelsen kunde anpassa verksamheten efter behoven. Nära samverkan med befintliga aktörer på musikområdet framhölls som viktigt. Att stiftelsen skulle arbeta med genremässig bredd likaså. Vad gäller fasta musikertjänster var meningarna delade. Några remissinstanser hävdade att det var viktigt att tjänster bevarades och utökades, men andra stödde utredningens linje.⁹

Efter remissbehandling blev utredningen underlag för det beslut som landstingsfullmäktige fattade i november 1986. Samtidigt bildades formellt Stiftelsen Musik i Dalarna med Landstinget i Kopparbergs län som enda stiftare. Vid samma möte tillsattes en styrelse under ordförandeskap av Söndlär Östman, tillika ordförande i landstingets utbildnings- och kulturnämnd. Allt detta skedde alltså ett drygt år innan den nya stiftelsen inledde sin verksamhet.

⁷ Synpunkter till Centrala Musikkommittén betr. omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter, Gävle-Dalaregionen, Falun 1984-11-14.

⁸ Gunnar Ternhag, *Musik i Dalarna: utredning på uppdrag av Kopparbergs läns landsting*, 1986.

⁹ ”Musik i Dalarna: Översikt över remissvar”, stämplat 1986-10-13.

Den 1 januari 1988 påbörjade Stiftelsen Musik i Dalarna sin verksamhet. Den förste chefen blev Christer Eklund, som alltså närmast kom från tjänsten som intendent och chef för Rikskonserterns falukontor. Organisationen övertog 19 musikertjänster från Regionmusiken. De var organiserade i tre ensembler: Columbus, en blåsarkvintett och en brassextett. Därtill fanns en slagverkare.¹⁰ En god bild av de första årens verksamhet ges av en utbudskatalog som visar på den stora genremässiga bredden i verksamheten. Här presenteras program med de egna ensemblerna parallellt med flera frilansproduktioner.¹¹

1.2.2 Falu sinfonietta – Dalasinfoniettan

Redan under regionmusiktiden förekom då och då att musikerna, kompletterade av frilansande stråkmusiker, bildade en större ensemble under namnet Falu sinfonietta. Denna verksamhet uppstod 1986 då en första skolproduktion leddes av Ansgar Krook. Åren därpå hette dirigenten Claes Merithz, klarinettist och frilansande dirigent och en välkänd profil i Regionmusiksverige.¹² I den nya länsmusikorganisationen blev Falu sinfonietta en del av den musikaliska mångfald som Musik i Dalarna erbjöd arrangörer och skolor. Någon större orkesterverksamhet i dagens bemärkelse var det inte fråga om; det fanns t.ex. inte någon konsertserie. De första åren i den nya organisationen spelade Falu sinfoniettan två eller tre produktioner per år. Dessa utgjordes till stor del av skolkonserter.

Nu var inte Falu sinfonietta den enda förmedlaren av symfonisk musik till publiken i Falun. Vid något eller några tillfällen per år spelade Gävleborgs symfoniorkester (numera Gävle symfoniorkester) i Kristinehallen och det förekom även andra orkestergästspel. Gävleorkesterns gästspel organiserades ofta som orkestersamarbeten där musiker ur de båda orkestrarna spelade tillsammans.¹³

1.2.3 Kursändring 1991

När Musik i Dalarna varit verksam ett drygt halvår, på hösten 1988, lämnade Söndlård Östman av åldersskäl sina uppdrag som ordförande för stiftelsen och för landstingets kulturnämnd. Landstingsfullmäktige tillsatte då en helt ny styrelse, vars ledamöter också utgjorde landstingets kulturnämnd. Den nya styrelsen (nämnden) och dess ordförande (kulturnämndens ordförande) övertog ansvaret för Musik i Dalarna den 1 januari 1989. Kulturnämnden satte alltså sig själv till att styra stiftelsen, onekligen en originell och arm-längdsförkortande modell. Samma nämndledamöter utgjorde även styrelse för den andra scenkonststiftelsen, Dalateatern.

Den nya styrelsen tog genast initiativ till en förändrad verksamhetsinriktning. Det skedde genom att ett ”förslag till kulturpolitiskt handlingsprogram

¹⁰ *Musik för miljoner: En utvärdering av länsmusikreformen*, Statens kulturråd 1994:2.

¹¹ Musik i Dalarna, *Utbud 1990–91*, s. 23, 1990 (tryckt utbudskatalog).

¹² Christer Eklund, telefonsamtal, sep. 2020.

Merithz hade 1978 varit med om att grunda *Oskarshamnssensembeln*. Den heter idag *Camerata Nordica* och är en del av Kalmar läns musikstiftelse.

¹³ En detaljerad skildring av övergången från regionmusik till Musik i Dalarna och organisationens första år ges i Musik i Dalarnas remissvar 1990-06-14 på förslaget till kulturpolitiskt handlingsprogram 1990-01-24.

för Kopparbergs läns landsting” togs fram. En remissversion förelåg i januari 1990. Här sägs att ”huvudmålet för musikstiftelsen ska vara att omformas till en musikteater”. Som ”mål på kort sikt” anges bl.a. att ”utreda möjligheterna konstnärligt, ekonomiskt och lokalmässigt att omforma MiD till en musikteater enligt den modell som finns i Värmland och Västerbotten” och att ”projektanställa en musikalisk ledare för att utveckla en sinfonietta-verksamhet”.

I remissrundan ställde sig många kommuner tveksamma eller kritiska till den föreslagna satsningen på musikteater. Flera framhåller att Musik i Dalarna bör nå ut till länets befolkning. Även bland musikorganisationer finns tveksamhet till musikteater.¹⁴ I Musik i Dalarnas eget remissvar framförs oro för konsekvenserna av att inrätta nya musikertjänster för orkester- eller musikteaterverksamhet. Utan nya ekonomiska medel skulle det kraftigt begränsa möjligheterna att med frilansmusiker ta ansvar för mångfald i genre och verksamhetsform.¹⁵

Parallellt med förberedelserna för det nya handlingsprogrammet lät stiftelsen vid början av spelåret 1990/1991 byta namn på orkestern. Falu sinfonietta blev Dalasinfoniettan, ”detta för att markera dess faktiska status som länsorkester, då den gör långt fler framträdanden i länet än i [...] Falun”.¹⁶

I det kulturpolitiska handlingsprogram som lades fram för beslut i landstingsfullmäktige i december 1990, var ”mål på kort sikt” något annorlunda formulerade. Nu prioriterades orkestern framför musikteaterverksamhet.

- utveckla Dalasinfoniettan till en länsorkester
- producera musikteater och arrangera musikteatergästspel
- bättre förankra Musik i Dalarna bland länets [invånare] och kommuner
- utöka ett samarbete med amatörmusiklivet inom skilda genrer
- utveckla ett samarbete med länskulturinstitutionerna, främst Dalateatern och [Musikkonservatoriet i Falun], samt studieförbunden
- skolkonsertverksamheten utvecklas genom ökade insatser av sinfoniettan och genom musikteaterverksamheten.¹⁷

Som mål på lång sikt angavs:

- utreda möjligheterna konstnärligt, ekonomiskt och lokalmässigt att i växande omfattning tillsammans med andra intressenter ge musikteater i länet
- i takt med planerad utbyggnad inrätta konstnärliga tjänster för sinfonietta/musikdramatik
- främja en produktion av musik och musikdramatik med motiv från länet genom beställningsverk
- utnyttja moderna medier som tv, video, radio och fonogram för produktion och distribution.¹⁸

¹⁴ ”Sammanställning av remissvar på förslaget till kulturpolitiskt handlingsprogram”, Landstinget Dalarna, Åke Sundberg, 1990-08-02.

¹⁵ ”Kultur i Dalarna” – remissvar, Musik i Dalarnas remissvar på ”Kultur i Dalarna: Förslag till kulturpolitiskt handlingsprogram för Kopparbergs läns landsting, remissversion 1990-01-24”, författat av Christer Eklund, daterat Falun 1990-06-14.

¹⁶ Musik i Dalarna, *Utbud 1990-91*, s. 23, 1990 (tryckt utbudskatalog).

¹⁷ *Kultur i Dalarna: Förslag till kulturpolitiskt handlingsprogram för Kopparbergs läns landsting*, Remissversion, Kopparbergs läns landsting, 1990-01-24, s. 12 f.

¹⁸ *Kultur i Dalarna: Kulturpolitiskt handlingsprogram*, Landstinget Dalarna 1990-12-19, s. 17 f. Se också: *Musik för miljoner: En utvärdering av länsmusikreformen*, rapport från Statens kulturråd, 1994:2.

1.2.4 Den nya inriktningen och dess konsekvenser

Den nya inriktningen, som kom att gälla från 1991, medförde att ge länsmusikverksamheten till stor del fick ett annat innehåll än vad som sagts i förarbetena och vid stiftelsebildningen 1987. De lokala samråd med arrangörerna som den nya länsmusikstiftelsen hade organiserat, efter mönster från 1980-talets samarbete med Gävleborg, upphörde. De ersattes av ett slags försäljningsprocess, där Musik i Dalarna talade om för arrangörerna vilken musik som fanns att köpa.

Under den period då stiftelsen inte hade någon självständig styrelse, utan ledamöter som samtidigt var ledamöter i kulturnämnden, försvagades också stiftelsens ställning gentemot landstinget.

Orkestern byggdes långsamt ut med flera musikertjänster och antalet konsertproduktioner ökade. Det spelades också musikteater. Under första hälften av 1990-talet satte Musik i Dalarna upp både Eugen Onegin och Cavalleria Rusticana (sceniskt eller halvsceniskt) på teatern i Falun.¹⁹ Samtidigt minskade genrebreddden och utbudet till kommunerna.

Satsningen på opera fullföljdes inte och någon produktionsapparat liknande dem som fanns i Värmland och Västerbotten byggdes aldrig upp. Istället kom Musik i Dalarna mer och mer att prioritera Dalasinfoniettans tillväxt och utveckling. Denna satsning har på flera sätt, inte minst musikaliskt, varit framgångsrik, men har dock haft till följd att utrymmet för att med frilansmusiker i olika genrer nå publik i hela länet har minskat. Likaså har möjligheterna att samverka med och stödja arrangörsföreningar minskat. Uppdraget att tillhandahålla musik för barn och unga hanterade organisationen genom att en särskild producent tillsattes för att arbeta med orkesterns spelningar för den unga publiken. Producenten för barn- och unga erbjöd ett utbud med frilansartister och arbetade inte med orkesterns produktioner.

Kulturrådets analys 2001

Kulturrådet konstaterar i sin översyn av länsmusiken (2001) att ”Musik i Dalarna genomför alltså länsmusikuppdraget i orkesterform samt med en speciell resurs för barn- och ungdomsverksamhet.” En enkät till arrangörer i länet ger övervägande dåligt resultat vad gäller samverkan med jazz-, folkmusik- och kammarmusikföreningar. Kulturrådets avslutande kommentar lyder: ”Situationen i Dalarna är absolut inte lätt att lösa.”²⁰

¹⁹ Gösta Enar, länsmusikchef 1991 – 1994, telefonsamtal 18 sep. 2020.

²⁰ Översyn av *Länsmusiken*, Statens kulturråd, april 2001, s. 35.

1.3 Musik i Dalarna idag

11.3.1 Stadgar och uppdrag

Stadgar

Stiftelsen Musik i Dalarnas ändamål har i stadgarna en kort och kärnfull formulering: ”Stiftelsen skall bedriva musikverksamhet i Dalarna.”²¹

Styrande dokument

Region Dalarna träffar årligen uppdragsöverenskommelser med de utförande scenkonstorganisationerna. Överenskommelserna baseras på den regionala kultur- och bildningsplanen. För Musik i Dalarna är det regionala uppdraget 2020 ”att bedriva professionell musikverksamhet i Dalarna” och i överenskommelsen beskrivs kortfattat Musik i Dalarnas olika verksamheter och viktigare samarbeten (Dalasinfoniettan, Unga Musik i Dalarna, Musikkonservatoriet Falun och Dalapop).

I den regionala kultur- och bildningsplanen formuleras åtta övergripande insatsområden.²² Av dessa områden ska Musik i Dalarna särskilt arbeta med tre:

- stärka kreativa och kulturella näringar inom musikområdet
- ta till vara digitaliseringens möjligheter inom musikområdet
- stärka arrangörsledet och öka tillgången av tillgängliga scener i länet, främst genom att verka för tillkomsten av en lämplig konsertsal, en hemma-scen som både uppfyller sinfoniettans och publikens behov.

Den regionala kultur- och bildningsplanen anger också tre utvecklingsmöjligheter för musiken. Enligt uppdragsöverenskommelsen ska Musik i Dalarna:

- stärka populärmusikens infrastruktur
- utveckla modeller för medborgarnära opera i Dalarna
- främja musiklivet i civilsamhället.

1.3.2 Stiftelsens ekonomi – bidragens urholkning

Musik i Dalarna har en stabil ekonomi. År 2019 var omsättningen drygt 47,6 mkr. Sedan 2015 har omsättningen vuxit med 15 %. Eget kapital var 4,7 mkr.

Även om stiftelsen idag har stabil ekonomi och en stark ägare finns det anledning att peka på det långsiktiga problemet med bidragens urholkning. Eftersom lönerna på sikt alltid ökar snabbare än bidragen måste organisationen successivt minska sina kostnader.

²¹ Stadgar för Musik i Dalarna, Stiftelsen Musik i Dalarna, 2003-09-03.

²² Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan 2019–2022, regionfullmäktige 20 nov. 2018, s. 21.

En musikorganisation som Musik i Dalarna har alltid att balansera personalkostnaderna för den egna personalen mot produktionskostnaderna. Till den senare kategorin hör kostnader för dirigenter, solister, fakturerande extra-musiker, arvode till kompositörer och arrangörer, nothyra, instrumenthyra, pianostämning, transporter, resor m.m. Genom bidragens urholkning förskjuts denna balans så att kostnaderna för egen personal successivt upptar en allt större del av de totala kostnaderna. Det innebär att utrymmet för produktionskostnader minskar, vilket får direkta effekter på verksamhetens innehåll. Möjligheterna att göra attraktiva program och knyta till sig dirigenter och solister på hög nivå minskar. I förlängningen påverkar det även hur mycket organisationen har råd att låta orkestern spela.

Problemet med bidragens urholkning har inga enkla lösningar, men det är viktigt att i god tid prognosticera effekterna. Det drabbar alla scenkonstorganisationer, men det slår hårdare mot dem som har stor ensemble.

Medelantalet anställda 2019 var 42, varav 28 musiker på heltid.

1.3.3 Dagens verksamhet i Musik i Dalarna

Dalasinfoniettan

Den dominerande verksamheten inom Musik i Dalarna är kammarorkestern Dalasinfoniettan med 28 musiker anställda på heltid. Orkesterverksamheten har administrativt stöd av två orkesterproducenter, en notbibliotekarie på deltid, cirka 1,5 teknikertjänst samt del av marknadsföring och övrig administration. Därtill lägger länsmusikchefen en stor del av sin arbetstid på frågor som rör orkestern.

Dalasinfoniettan framträder två skilda sätt: dels som hel kammarorkester (oftast kompletterad med extra musiker, solist och dirigent), dels ensembler i kammarmusikformat.

Hela orkestern

Som hel kammarorkester spelar Dalasinfoniettan en abonnemangsserie om nio konserter (spelåret 2018/2019). Därtill kommer ytterligare några orkesterproduktioner av samma format. Alla de nu nämnda konserterna (med ett tillfälligt undantag) spelas i Kristinehallen i Falun. Majoriteten av dem spelas också i ytterligare en eller flera kommuner utanför Falun. Sålunda spelade hela Dalasinfoniettan i elva av länets 15 kommuner 2019.

Hela eller större delen av orkestern spelar även i andra sammanhang och format, t.ex. i musikal eller opera (Sweeney Todd, Dala-Floda operafest), sensommarkonsert ("I det gröna"), nyårskonsert, familjekonserter, lunchkonserter och skolkonserter m.m. Likaså medverkar hela Dalasinfoniettan i konserter med Musikkonservatoriets studenter och i Musica Akustica med elever från kulturskolor i länet.

Ensemblespel

En annan del av Dalasinfoniettans verksamhet utgörs alltså av ensemblespel. Detta har ökat de senaste åren och från och med spelåret 2019/2020 säljs också ett abonnemang till fyra kammarmusikkonserter. De två senaste åren utgörs en av de fyra kammarkonserterna av gästspel från de regionala musikorganisationerna i Uppsala eller Västernorrland.

Spelplatser i länets kommuner och samarbete med lokala arrangörer

Musik i Dalarna strävar efter att Dalasinfoniettans produktioner ska spelas även utanför Falun, och så sker också med flera av de vanliga orkesterproduktionerna. Spelåret 2019/2020 spelades sex av nio även utanför Falun.²³ Av traditionella orkesterkonserter utanför abonnemangsserien spelades fyra av fem inte i länet utanför Falun. Därtill kommer att Nyårskonserterna spelades i fem kommuner utanför Falun och att orkestern framträdde inom ramen för Vinterfest i Mora och Älvdalen.²⁴

De fyra kammarmusikproduktionerna spelades alla i Borlänge (men inte i Falun). Tre av dem spelades också i ytterligare en eller två kommuner utanför Falun-Borlänge. Sammantaget har, under de senaste två säsongerna, nio av femton kommuner fått besök av hela Dalasinfoniettan. När ensemble-spelet inkluderas har fortfarande fyra kommuner fått få eller inga besök alls de senaste tre spelåren, nämligen Hedemora, Smedjebacken, Vansbro och Malung-Sälen.

Att spela i länet är förknippat med två väsentliga omständigheter: lokaler och lokala arrangörer. För hela orkestern är möjligheterna begränsade. Större, profana lokaler som fungerar utanför Falun finns blott i Avesta, Ludvika och Borlänge.²⁵ Därutöver spelar orkestern i omkring tio kyrkor.²⁶ Det kan inte uteslutas att det finns fler möjliga konsertlokaler i länet, men det är flera faktorer som avgör om en lokal är spelbar med orkester. Orkestern ska få plats och publiken ska få plats. Det ska vara tekniskt rimligt att ta lokalen i anspråk (podiebyggnad, belysning, uppvärmning, utrymme för musikerna att förbereda sig etc.) Framför allt måste akustiken vara tillräckligt bra. Så är ofta inte fallet i lokaler som främst är utformade för tal (alltså flertalet konferenslokaler). Inte heller alla kyrkor har akustik som fungerar tillfredställande för orkestermusik.

Den allra viktigaste frågan är emellertid om det finns en lokal arrangör som kan ta emot musikerna och marknadsföra programmet i lokalsamhället. Detta är helt avgörande för en fungerande helhet. Varje lyckat musikprogram måste vara ett samarbete mellan en producent och en lokal arrangör. Båda faktorerna – scen att spela på och lokal arrangör – måste falla på plats samtidigt.

Det är rimligt att en aktiv och engagerad lokal arrangör får arrangera flera konserter. I Dalarna gäller det till exempel Ludvika musikförening,

²³ Resonemanget utgår från Dalasinfoniettans generalprogram och tar inte hänsyn till att konserter har ställts in på grund av coronapandemin.

²⁴ Kammarmusikfestivalen Vinterfest i Mora, Orsa och Älvdalen genomfördes för sista gången i februari 2020. Dalasinfoniettan deltog tillsammans med ett betydande antal frilansmusiker på hög internationell nivå.

²⁵ Avesta teater, Aveny Folkets hus och Cassels i Ludvika samt Hagagymnasiets aula i Borlänge.

²⁶ Spelåren 2017–2020 spelar Dalasinfoniettan i följande kyrkor: Säter, Siljansnäs, Leksand, Rättvik, Boda, Orsa, Mora, Sollefteå, Älvdalen, Gagnef, Högbergskyrkan i Ludvika samt Hagakyrkan och missionskyrkan i Borlänge.

Kulturbanken Siljansnäs och Rättviks pastorat, vilket också syns tydligt i Dalasinfoniettans generalprogram. Därtill finns flera kommuner som arrangerar i samarbete med Musik i Dalarna. Men många fler organisationer, både kommuner och i civilsamhället skulle, med stöd från Musik i Dalarna, kunna kliva fram som lokala arrangörer.

Unga Musik i Dalarna

I det utbud för barn och unga som Unga Musik i Dalarna tillhandahåller bidrar Dalasinfoniettan med minst två skolturnéer per år, som i huvudsak spelas ute i länet, och med familjeevenemang som i viss utsträckning spelas även utanför Falun. I övrigt arbetar Unga Musik i Dalarna med frilansartister i ett utbud som erbjuds från förskola till gymnasier och folkhögskolor. Inom parentes kan här noteras att Musik i Dalarnas utbud är väsentligt mer subventionerat än motsvarande utbud från Dalateatern. Det är rimligt att verksamheterna ser över detta och samordnar prissättningen.

Musik i Dalarna samarbetar också med länets kulturskolor genom tävlingen Musica Akustica, där vinnarna får spela tillsammans med Dalasinfoniettan.

Musik i Dalarna ansvarar för den nationella samordningen av Imagine Sweden, som är en del av den internationella tävlingen Imagine som organiseras av Jeunesses Musicales International. Imagine arrangeras som lokala och regionala uttagningar som leder fram till en vinnare som får delta i den årliga nationella finalen för Imagine Sweden som kan äga rum på olika platser i landet. Vinnare får olika priser och en vinnare får representera Sverige i den internationella finalen.

1.3.4 Musikkonservatoriet

Musikkonservatoriet Falun grundades 1967 under namnet Kopparbergs läns landstings högre musikskola. Skolan var redan från början finansierad av landstinget.

Musikkonservatoriet omfattar idag två olika skolor: dels en högskoleförberedande gymnasieskola med spetsutbildning i musik, dels en eftergymnasial, högskoleförberedande musikutbildning. Tyngdpunkten ligger på klassisk musik, men skolan har undervisning även i jazz och folkmusik.

Musik i Dalarna har ett huvudmannaskap över yrkeshögskoledelen av Musikkonservatoriet. Vid skolans årliga vårkonsert spelar studenter vid konservatoriet tillsammans med Dalasinfoniettan. Vidare arrangerar Musikkonservatoriet tillsammans med Musik i Dalarna tävlingen Dalasolist, där vinnaren får framträda tillsammans med Dalasinfoniettan vid en årlig konsert i Falun.

Till dessa väletablerade samarbeten förekommer att musiker ur Dalasinfoniettan ger individuell undervisning på Musikkonservatoriet. Detta sker dock utanför musikernas tjänst vid Musik i Dalarna.

1.3.5 Dalapop

Projektet Dalapop är en enhet inom Musik i Dalarna med självständig verksamhet. Dalapop har egen finansiering från Region Dalarna, via Musik i Dalarna. Förutom de regionala medlen har Dalapop stöd av 13 av länets 15 kommuner och ett tiotal företag.²⁷ Dalapop har ett eget kontor i Borlänge, där två personer är verksamma. Dalapop är för närvarande inte en permanent verksamhet inom Musik i Dalarna, men arbete för att befästa verksamheten pågår.

Dalapop kallar sig ”ett regionalt resurs- och produktionscentrum för pop-musik från Dalarna”. Med ”pop” avser Dalapop ett brett spektrum av populärmusik. Syftet är att stödja musiker, låtskrivare, arrangörer och företagare inom musikbranschen att nå ut på en kommersiell marknad. Hjälpen kan bestå i produktionsstöd och annan support, coachning och tillgång till nätverk.

1.3.6 Jämförelse verksamhet / uppdrag

Uppdrag: stärka kreativa och kulturella näringar

Hur utför Musik i Dalarna sitt uppdrag, i förhållande till de insatsområden och utvecklingsmöjligheter som anges? Om vi först ser till de övergripande insatsområdena kan konstateras att Musik i Dalarna med sin verksamhet naturligtvis bidrar till att ”stärka kreativa och kulturella näringar inom musikområdet”, även om det är svårt att kvantifiera. Ett mått inom musikområdet, med direkt bäring på de kulturella näringarna, är i hur stor utsträckning Musik i Dalarna anlitar frilansmusiker. Enligt verksamhetsberättelserna för 2018 och 2019 motsvarar antalet frilansande musiker ca 7 årsarbetsverken.²⁸ Att siffran är förhållandevis låg sammanhänger med att utrymmet i budgeten är litet. Ändå vore det önskvärt att organisationen kunde anlita fler frilansmusiker, vilket är helt nödvändigt för att Musik i Dalarna ska kunna öka genrebredden och mångfalden.

Uppdrag: ta tillvara digitaliseringens möjligheter

Vad gäller att ”ta till vara digitaliseringens möjligheter inom musikområdet” vore det säkert möjligt för Musik i Dalarna att göra mer. Flera scenkonstinstitutioner i Sverige har etablerat playkanaler och sänder streamade konserter. Inte minst mot bakgrund av coronapandemin, finns nu erfarenheter av digitalsändningar från flera svenska scenkonsthus. Därmed finns också möjligheter att utvärdera vad som gjorts på andra håll. Att åtskilliga konserthus och teatrar sänder konserter står klart, men kunskapen om mottagarsidan är ofullständig. Vi vet helt enkelt för lite om hur mycket och hur ofta publiken tar del av scenkonst via internetsändningar.

Internetsändningar kan även vara ett sätt att nå ny publik och att rikta sig till specifika grupper, till exempel inom vården och äldreomsorgen. I sammanhanget bör nämnas att det är mycket resurskrävande att göra

²⁷ Två kommuner är för närvarande inte engagerade i Dalapop: Smedjebacken och Ludvika.

²⁸ Stiftelsen Musik i Dalarna, Verksamhetsberättelse 2018 och 2019.

inspelningarna, eftersom det krävs flera kameror och rörliga kameror och därtill ett omsorgsfullt och omfattande producentarbete.²⁹

Uppdrag: stärka arrangörsledet och öka tillgången av scener

Att stärka arrangörerna tillhör de allra viktigaste uppgifterna för en regional scenkonst-organisation. Arrangörernas engagemang i både planering och genomförande är helt avgörande för att den regionala kulturpolitiken ska lyckas i praktiken.

Detta är ett självklart utvecklingsområde för Musik i Dalarna. Organisationen har idag etablerade samarbeten med flera arrangörer i länet, men fler sådana relationer behöver utvecklas. Idag existerande föreningar skulle, med stöd från Musik i Dalarna, kunna bli lokala arrangörer av musik. Det gäller till exempel medlemmar i Folkets hus och parker (30 föreningar i Dalarna) och Bygdegårdarnas riksförbund (103 bygdegårdar i Dalarna). Den senare organisationen har för övrigt i sin kulturstrategi att ”verka för att scenkonstinstitutioner med regionalt uppdrag erbjuder bygdegårdarna föreställningar på turné”.³⁰

Här finns alltså mycket att göra för att både stärka befintliga arrangörer och stödja nya.

1.3.7 Nya Kristinehallen

Under våren 2020 träffades en överenskommelse mellan Falu kommun och Region Dalarna som innebär att Kristinehallen kommer att genomgå en omfattande renovering. Det innebär att salen blir bättre för både Dalasinfoniettan och dess publik. En tillbyggnad kommer innehålla en publikfoajé, kontor och repetitionslokaler, så att byggnaden kan fungera som hemvist för hela verksamheten. Salen kommer också i större utsträckning än nu kunna användas för andra musikaliska evenemang. Region Dalarna har förbundit sig att stå för hyran för Dalasinfoniettans nyttjande av den nya Kristinehallen, som beräknas vara klar för inflyttning under 2023.

²⁹ Ett annat sätt att förmedla scenkonst digitalt är de sändningar från Metropolitan och andra stora internationella scenkonsthus som görs av vissa folketshusföreningar och andra lokala arrangörsföreningar. Denna verksamhet är väl etablerad på många ställen i Dalarna.

³⁰ Bygdegårdarnas riksförbund, *Strategi för kultursamverksamheten 2018–2020*, antagen av förbundsstyrelsen 2017-11-18.

1.3.8 SWOT-analys

Följande SWOT-analys ger en sammanfattning av Musik i Dalarnas läge idag med perspektiv mot framtiden.

Starka sidor – Hög musikalisk kompetens – Hög kvalitet i dagens verksamhet – Goda nationella och internationella nätverk – Stark ägare – Ekonomi i balans – Ändamålsenlig organisationsform (stiftelse)	Svagheter – Litet utbud i många av länets kommuner – Svag förankring i många av länets kommuner – Svagt nätverk av lokala arrangörer – Kapacitetsutnyttjande av egen konstnärlig personal – För smal genrebredd – Få engagerade frilansmusiker utanför orkesterproduktionen – Kostnaderna för egen konstnärlig personal utgör stor del av budgeten
Möjligheter – Utveckla potentialen i den konstnärliga personalens uppdrag – Bredare musikalisk verksamhet – fler genrer – Fördjupat samarbete med kommunerna i länet – Fördjupat samarbete med civilsamhället – Samarbete med operaverksamheter i länet – Samarbete med länets kulturskolor – Starkare förankring i hela länet – Angelägenhet för fler invånare – Verksamhet i nytt konserthus (Kristinehallen)	Hot – Ifrågasatt legitimitet – Invånarna ointresserade – Svagare förankring utanför Falun – Bidragens urholkning

1.3.9 Musik i Dalarna – sammanfattning

Musik i Dalarna håller hög kvalitet inom de områden där organisationen verkar. Genom sin höga musikaliska och administrativa kapacitet finns det goda möjligheter för organisationen att bedriva ett framgångsrikt förändringsarbete, så att fler medborgare på fler platser i Dalarna får glädje av musiken.

1.4 Folkmusikens hus i Rättvik

1.4.1 Historik

Dalarnas museum

Dalarna är ett landskap med en stark självbild, som till stor del är resultatet av ett systematiskt samlande och ordnande av det materiella och immateriella kulturarvet. Denna strävan fick i Dalarna förhållandevis tidigt institutionell stadga genom Dalarnas fornminnesförening (1862), som byggde upp och drev ett museum som 1892 fick namnet Dala fornsal. Sedan 1916 fanns en annan förening med samma intresseområde, nämligen Dalarnas hembygdsförbund. 1930 gick de båda föreningarna samman i en gemensam förening med namnet Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund, som var huvudman för museet. Vid den senare stiftelsebildningen övertog landstinget huvudmannaskapet. Idag är Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund en vital del av den svenska hembygdsrörelsen och alltså en viktig samarbetspart för Dalarnas museum.

Till Dalarnas immateriella kulturarv hör spelmansmusiken och därför inrättade Dalarnas museum en musikantikvarietjänst 1976.³¹ Med den tjänsten som bas byggde museet upp en folkmusikverksamhet som omfattade inspelningar och dokumentation, utgivning av läromedel, böcker och skivor. Därtill organiserade Dalarnas museum turnéer med folkmusik i samarbete med Rikskonserter.³²

Dalarnas museum var först i Sverige med musikantikvarisk verksamhet, men fick efterföljare. I flera andra län finns liknande samband mellan länsmuseum, folkmusik och folkmusikcentrum. Som exempel kan nämnas att Västana teater, som startade som en fri grupp 1972, hade sitt ursprung i verksamhet knuten till Värmlands museum, där det också fanns en musikantikvarietjänst.³³ Smålands musikarkiv tillkom under 1980-talet och var länge en egen basenhet i Kronobergs läns landsting men kunde så småningom föras över till Musik i Syd, där arkivet nu kombinerar finansiell trygghet med självständig verksamhet.³⁴

Spelmansrörelsen och Folkmusikens hus

Parallellt med museets musikaliska verksamhet fanns andra rörelser i länet, kopplade till Dalarnas spelmansförbund. På 1980-talet utarbetade förbundet, genom sin ordförande Erik Moraeus med flera, ett konkret förslag till ett folkmusikaliskt centrum i Rättvik. Förslaget kom inte att realiseras, men engagemanget kring idén växte i Rättvik, där representanter för spelmanslag, politiker och eldsjälar 1991 presenterade en verksamhetsidé och budget för ett folkmusikcentrum. Enligt projektbeskrivningen skulle verksamheten omfatta utställningar, arkiv och dokumentation och offentliga konserter. Det skulle också finnas en butik och en förlagsverksamhet. Idén att skapa ett hus

³¹ Förste innehavare av tjänsten var Gunnar Ternhag, som 1986 gjorde utredningen inför länsmusikreformen.

³² Gunnar Ternhag, telefonsamtal 6 oktober 2020.

³³ Ett annat exempel är Västernorrlands museum i Härnösand (Murberget), där dock folkmusikverksamheten har stannat inom museet.

³⁴ Magnus Gustafsson, telefonsamtal 4 september 2020.

för folkmusiken stöddes av Dalarnas museum, som också bidrog till husets tillkomst.

1993 bildades en stödförening för att driva frågan framåt. Efter fördjupade studier kunde, med finansiering från EU:s strukturfonder och med stort stöd från Rättviks kommun, Folkmusikens hus invigas i Kyrkskolan våren 2000. Med stöd från Statens kulturråd installerades en medieverkstad för att bl.a. möjliggöra digitalisering av analoga ljudinspelningar.³⁵

Folkmusikens hus i Rättvik är organiserat som ideell förening och år 2004 fick föreningen ett formellt länsmusikuppdrag, genremässigt avgränsat till folk- och världsmusik. Sedan 2012 är föreningen medlem i det nationella samverkansorganet Regional musik i Sverige.

1.4.2 Folkmusikens hus stadgar och uppdrag

Stadgar

Den ideella föreningen Folkmusikens hus är enligt stadgarna ”ett resurs- och kompetenscentrum för folkmusik och folkdans. Ändamålen är att Bevara, Berätta och Berika.” Under dessa nyckelord anger föreningen sin verksamhetsinriktning:

Bevara

- Arkivera, dokumentera och tillgängliggöra historisk och samtida folk-musik- och danstradition
- utveckla verktyg och kompetens för arkivering och tillgängliggörande av folkmusik och -dans.

Berätta

- Sprida intresse och kunskap om folkmusik och -dans, som unik tradition och värdefull kulturhistoria
- spegla folkmusik och -dans som en nyskapande och kreativ del av nutida kulturliv.

Berika

- Erbjud folkmusik och -dansupplevelser med hög kvalitet och innehållslig bredd
- bygga på de värden som skapas genom arbete i nätverk och genom samverkan
- verka och söka samverkan lokalt, regionalt, nationellt och internationellt
- vara en kraftfull resurs som aktör i den regionala besöksnäringen
- genomsyras av ett kulturellt mångfaldsperspektiv och jämställdhet mellan könen.

³⁵ Per Gudmundson, ”Folkmusikens hus: bevara, berätta, berika”, i: Noterat 12, Svenskt visarkiv 2012, s. 77 f.

Uppdragsöverenskommelse

Även Folkmusikens hus träffar varje år en uppdragsöverenskommelse med Region Dalarna. Överenskommelsen tydliggör vilka prioriteringar som ska göras i förhållande till de åtta övergripande insatsområden som anges i den regionala kultur- och bildningsplanen.³⁶ Av dessa ska Folkmusikens hus särskilt arbeta med:

- stärka kreativa och kulturella näringar inom musikområdet
- ta till vara digitaliseringens möjligheter inom musikområdet
- stärka arrangörsledet och öka tillgången av tillgängliga scener i länet
- bidra aktivt till Region Dalarnas process att säkerställa folkmusikens styrka och utveckling i länet.

Den regionala kultur- och bildningsplanen anger också tre utvecklingsmöjligheter för musiken. Enligt uppdragsöverenskommelsen ska Folkmusikens hus:

- främja musiklivet i civilsamhället
- planera för en dansverksamhet med konstnärligt fokus på folkdansen
- stimulera idédiskussionen om kulturarvet, främst folkmusiken, inom det fria kulturlivet
- tillgängliggöra kulturarvet så att det bidrar till den demokratiska utvecklingen.³⁷

Här kan man särskilt notera Folkmusikens hus uppdrag att arbeta med den sceniska folkdansen. Det är en del av det arbete som Region Dalarna gör för att stärka den professionella dansen i länet. Till detta hör också den nya dansutvecklartjänst som är placerad hos Dalateatern. Naturligtvis ska de båda organisationerna samverka kring den sceniska folkdansen.

1.4.3 Verksamhet idag

Folkmusikens hus är en idéburen, mångfacetterad verksamhet, som stödjer både professionella och ideellt verksamma utövare och andra intressenter. I huset i Rättvik finns arkiv med ljud-, bild- och skriftligt material kring folkmusik och folkdans. Till arkivet hör utrustning för digitalisering. Den audiovisuella databasen omfattar 80 000 poster. Huset inrymmer också en konsertsal med plats cirka 150 personer, liksom utställningar, både permanenta och tillfälliga.

Till viktiga pågående och årligen återkommande verksamheter hör:

- Konserter i egen regi i huset och i samarrangörskap på många andra scener
- digitalisering och katalogisering av inkommet material
- medarrangörskap i spelmansstämman i Bingsjö och flera andra stämmor
- huvudmannaskap för ungdomsläggret Ethno
- arbete med det multikulturella Bullermyrens spelmanslag i Borlänge

³⁶ Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan 2019–2022, regionfullmäktige 20 nov. 2018, s. 21.

³⁷ Uppdragsöverenskommelse mellan Folkmusikens hus och Region Dalarna för år 2020, Region Dalarna.

FOTO: MARIA TEN WOIDE

Folkmusikens hus. Leksands musikverkstad.

- folkbildningsuppdrag av Studieförbundet Bilda
- länsmusikuppdrag med inriktning på folk- och världsmusik.

Det utåtriktade arbetet sker i samarbete med många externa parter. Här ska särskilt nämnas två. Den första är Dalarnas spelmansförbund, som i sig innefattar ett fyrtiotal spelmanslag och cirka 1 400 medlemmar. Spelmansförbundet har stor betydelse för både förankring och det praktiska genomförandet av stämmor och evenemang.

Den andra är Studieförbundet Bilda, för vilket Folkmusikens hus utför det regionala uppdraget att organisera kurser i samarbete spelmanslag runt om i länet. Bilda är därtill part i stämmor och festivaler. Dessutom är folkmusiken en central del av Bildas nationella kulturverksamhet. Det är organiserat genom en tjänst på 25 % som ”nationell verksamhetsutvecklare för folkmusik” inom ramen för detta Bildauppdrag.

Folkmusikens hus har en synnerligen stark förankring i den norra länsdelen. Föreningen har kontakt med ett trettiofem arrangörsföreningar. Det är spelmanslag, folkdanslag, byalag och bygdegårdsföreningar, stämmor och andra kulturföreningar. Detta visar att Folkmusikens hus bottnar i landskapet och är en angelägenhet för många människor.

Även om den lokala förankringen är stark i stora delar av länet måste den underhållas och vårdas kontinuerligt. Framför allt kan den behöva stärkas i de södra delarna av landskapet, i Bergslagsdelen av Dalarna. En blick på kartan visar att det lokala engagemanget för Folkmusikens hus är ojämnt fördelat över länet. Det är en styrka att Folkmusikens hus samverkar med arrangörer i 14 av länets 15 kommuner, men samtidigt har fem kommuner i de södra delarna valt att avstå från att bidra till Folkmusikens hus.

1.4.4 Folkmusikens hus ekonomi

Folkmusikens hus har sin ekonomi i balans. År 2019 var omsättningen 7,6 mkr. Eget kapital var 1,2 mkr. Medelantalet anställda i verksamheten är sju (2019).

Intäktssidan såg ut så här 2019:

Erhållna bidrag	Belopp (tkr)
Kommuner	1 112
Regionen	2 848
Staten	872
Övriga	145
Summa	4 986
Verksamhetens intäkter	
Försäljning	140
Produktion o entréavgifter	1 202
Konsulttjänster	725
Övriga utförda tjänster	495
Summa	2 562

Av Dalarnas femton kommuner lämnar tio bidrag till Folkmusikens hus: Rättvik (största kommunala bidragsgivare), Mora, Orsa, Älvdalen, Malung-Sälen, Gagnef, Leksand, Borlänge, Säter och Falun. Finansieringsmodellen tillkom 2007, då Kommunförbundet Region Dalarna beslutade att rekommendera kommunerna att bidra till Folkmusikens hus enligt en fördelningsnyckel där Siljankommunerna betalar 2,50 kr/invånare och övriga kommuner 1,25 kr/invånare. Finansieringen bygger alltså på en rekommendation och inte på bindande avtal. Det kvalificerade arbetet med att säkerställa de kommunala bidragen inbetalas utförs idag av verksamhetsledaren personligen.

Det finns en osäkerhet i finansieringsmodellen, inte minst med tanke på de ekonomiska svårigheter många kommuner har att hantera. Åtgärder för att få långsiktig ekonomisk stabilitet är den största av Folkmusikens hus frågor för framtiden. Om inte detta kan hanteras hotas på sikt hela verksamheten.

1.4.5 Andra stora frågor

En annan framtidsfråga som pockar på lösning gäller systemet för arkivets databas.

Frågan om gemensamt arkivsystem för folkmusiken i Sverige har diskuterats sedan 1990-talet utan att man kunnat enas. Folkmusikens hus har utvecklat och äger sitt eget system, men systemet är gammalt och framtiden är osäker.

Till framtidsfrågorna hör också det som har diskuterats här ovan, att intresset för Folkmusikens hus är geografiskt ojämnt fördelat i landskapet. Arrangörsledet är på det hela taget starkt, men kan behöva stärkas i bergslagsdelen av Dalarna.

1.4.6 SWOT-analys

Folkmusikens hus läge idag och perspektiv på framtiden kan sammanfattas i en SWOT-analys:

Starka sidor – Hög musikalisk kompetens – Hög kvalitet i verksamheten – Stor erfarenhet som arrangör och projektägare – Väl utvecklad kursverksamhet – Stark förankring i folkmusikvärlden – Idéburen verksamhet – Många medlemmar – Ansvar för och engagemang i etablerade festivaler – Samverkan med Bilda – Samverkan med Dalarnas spelmansförbund – Bred finansiering – Starkt nationellt och internationellt nätverk – Stabilt stöd från Region Dalarna – Bred och djup kompetens i styrelsen	Svagheter – Osäker och arbetskrävande finansieringsmodell – För stort beroende av kommunerna – Lokala förankringen är ojämnt fördelad inom länet – Systemteknisk osäkerhet kring arkivdatabasen
Möjligheter – Bli angelägenhet för hela länet – Unik nationell status – I större utsträckning bidra till hela länets utbud – Utveckla den publika verksamheten i Rättvik – Bidra till nya Kristinehallens utbud – Nå större publik med större och bredare akter – Arkivet en angelägenhet för fler – Samverkan med Dalateatern om scenisk folkdans	Hot – Sviktande kommunal finansiering – Successiv marginalisering – Arkivets systemhantering

1.4.7 Folkmusikens hus – sammanfattning

Folkmusikens hus har en livlig och välskött verksamhet i ständigt utbyte med omvärlden. Samtidigt är organisationens finansiella stabilitet på sikt hotad. Föreningen är pressad av att varje år behöva säkerställa bidrag från länets kommuner. Även om Folkmusikens hus har ett starkt kontaktnät och goda relationer med många arrangörer skulle fler samarbeten med lokala arrangörer kunna utvecklas i den södra delen av länet. Då skulle också Folkmusikens hus kompetens och engagemang kunna komma en ännu större publik till godo. Folkmusikens hus behöver en bredare bas för att säkra ett långsiktigt stöd till folkmusiken och dess intressenter i Dalarna och för att fortsätta vara en stark aktör nationellt och internationellt.

1.5 Nya Musik i Dalarna och Folkmusikens hus – förslag

1.5.1 Nya Musik i Dalarna och Folkmusikens hus bildar en gemensam organisation

Stiftelsen Musik i Dalarna och ideella föreningen Folkmusikens hus i Rättvik bildar en gemensam organisation. Den nya organisationen ges ett väsentligt bredare uppdrag än vad någon av organisationerna har idag. Bredden avser det musikaliska innehållet men också geografisk täckning och inte minst samarbete med civilsamhället och alla länets kommuner. Jämfört med dagens förhållanden bör en större del av organisationens verksamhet rikta sig till de delar av länet som ligger utanför Falun.

1.5.2 Hur?

Verksamheterna fusioneras genom att Folkmusikens hus går in i stiftelsen Musik i Dalarna med större delen av sin verksamhet. Denna verksamhet blir en självständig enhet inom Nya Musik i Dalarna med namnet ”Folkmusikens hus”. Den förnyade stiftelsen ges ett utvidgat uppdrag. Enheten Folkmusikens hus behåller verksamhet och hus i Rättvik. Den ideella föreningen Folkmusikens hus ges stöd att, i dialog med Nya Musik i Dalarna och Region Dalarna, utveckla vissa av dagens verksamheter och att finna en ny roll i arbetet med folkmusik och folkdans, i nära samarbete med Nya Musik i Dalarna, Dalarnas spelmansförbund och Dalateatern.

1.6 Nytt, större uppdrag till Musik i Dalarna med Folkmusikens hus

Nya Musik i Dalarna ges i uppdrag att

- Fördjupa och stärka samarbetet med alla kommuner i länet enligt särskilda riktlinjer
- bedriva orkester- och ensembleverksamhet enligt särskilda riktlinjer
- arbeta med folkmusik och scenisk folkdans
- utveckla Unga Musik i Dalarna i enlighet med det nya, bredare uppdraget
- säkerställa Dalapop som en självständig verksamhet, delfinansierad av Nya Musik i Dalarna
- stärka och formalisera stödet till Musikkonservatoriet Falun
- driva nya Kristinehallen enligt särskilda riktlinjer.

1.6.1 Fördjupat samarbete med alla kommuner

Samtal med musiklivet i varje kommun

Nya Musik i Dalarna inleder samtal med aktörer på musikområdet i alla kommuner, inklusive kommunerna själva. Syftet är att kartlägga behov och möjligheter och lägga grunden för avtal mellan Nya Musik i Dalarna och respektive kommun. Samtalen genomförs kommunvis på initiativ av Nya Musik i Dalarna och organiseras i samverkan mellan Nya Musik i Dalarna, respektive kommun och företrädare för dess civilsamhälle. Nya Musik i Dalarna deltar med sin chef, producenter och verksamhetsledaren för enheten Folkmusikens hus. Kommunerna deltar med åtminstone kultur- och fritidschef (eller motsvarande) och kulturskoleledare. I samtalen lyssnar Nya Musik i Dalarna till kommunernas behov och önskemål och presenterar sina möjligheter till stöd och samarbete.

Samarbetsavtal med kommunerna

Efter en fas av lyssnande, dialog och bearbetning av idéer och förslag tecknar Nya Musik i Dalarna ett samarbetsavtal med varje kommun separat. I avtalet regleras vad och hur i respektive kommun som Nya Musik i Dalarna skall stödja. Ett avtal kan t.ex. innehålla några av följande punkter:

- Konsert med Dalasinfoniettan; lokal arrangör: X, spelplats: Y
- konsert med ensemble ur Dalasinfoniettan; lokal arrangör: X, spelplats: Y
- familjekonsert med hela eller delar av Dalasinfoniettan; lokal arrangör: X, spelplats: Y
- konsert med folk- och världsmusik, producerad av FMH; lokal arrangör: X, spelplats: Y

- Dalasinfoniettan spelar i operaproduktionerna i Vattnäs och Dala-Floda
- bidrag eller annat stöd till festivaler
- särskilda verksamheter inriktade på folkmusik och scenisk folkdans
- bidrag till Folkmusikens hus verksamhet
- annan konsert med frilansmusiker enligt lokalt önskemål, producerad av MiD; lokal arrangör: X, spelplats: Y
- workshop där musiker ur Dalasinfoniettan spelar med kulturskolans elever (antal/år)
- verksamhetsbidrag till en ideell arrangörsförening som arbetar självständigt
- verksamhetsbidrag till utövande musikförening.

Kommunen betalar till Musik i Dalarna ett belopp för helheten. Samarbetsavtalet skrivs under av kommunstyrelsens ordförande och chefen för Nya Musik i Dalarna.

Modellen bygger på flexibilitet och lyhördhet. Nya Musik i Dalarnas stöd kan omfatta produktioner av hög konstnärlig kvalitet (med egna musiker eller frilansare), marknadsföring, ekonomihantering och teknik. Musik i Dalarna kan också tillföra erfarenheter och nätverk. Ansvar för det professionella musikkivet i lokalsamhället delas mellan de lokala arrangörerna, kommunen och den regionala musikorganisationen.

Kommunens del är inte minst viktig. Kommunen behöver kunna garantera att man kan ta emot Nya Musik i Dalarnas produktioner. Vidare behöver de lokala arrangörsföreningarna veta att de lita på kommunens stöd.

Två saker är avgörande för att få de lokala arrangörernas förtroende: att de själva har stort inflytande över det musikaliska innehållet och att deras ekonomiska risk begränsas.

Den modell för kommunala samarbetsavtal som presenteras här kan inte byggas upp på kort tid. Här får man gå stegvis fram och t.ex. börja med två eller tre kommuner. Efter hand vinner man erfarenhet och ömsesidigt förtroende och kan gå vidare.

1.6.2 Förnyad orkesterverksamhet

Dalasinfoniettan i hela länet

Dalasinfoniettan behöver öka sin verksamhet i länet utanför Falun, både som kammarorkester och i olika ensembleformat. I det nya uppdraget till Nya Musik i Dalarna spelar Dalasinfoniettans musiker mer och i olika konstellationer. Antalet produktioner med hela orkestern behöver dock inte öka i förhållande till dagens nivå.

Alla sinfoniettans produktioner (i olika format) erbjuds hela länet. Så sker i princip redan idag, men genom de nya avtalen med kommunerna kommer fler konserter att falla på plats i fler kommuner. Med det nya, mer flexibla sättet att arbeta, kan orkesterns musiker i högre grad bidra till

ett lokalt utbud i civilsamhället med till exempel uppsökande konserter på äldreboenden.

Särskilt de mindre konserterna med kammarensemble kan med fördel kombineras med att musikerna håller workshop med elever vid kulturskolor och på de estetiska gymnasieprogram med musikinriktning som finns i länet. Till arbetsuppgifterna för sinfoniettans musiker hör också instrumentalundervisning vid Musikkonservatoriet Falun.

Dalasinfoniettan i Nya Kristinehallen

När den ombyggda Kristinehallen öppnar 2023 föreslås att all scenkonstverksamhet i huset drivs av Nya Musik i Dalarna. Orkestern kommer då att återuppta sin konsertserie i salen.

1.6.3 Folkmusik och scenisk folkdans

Enheten Folkmusikens hus fortsätter med större delen av den verksamhet som idag utförs av den ideella föreningen. Skillnaden mot dagens förhållanden är att Folkmusikens hus får en betydligt stabilare plattform ekonomiskt och organisatoriskt för hela sin verksamhet. Folkmusikens hus får, genom de nya samarbeten som byggs upp med kommunerna, väsentligt bättre möjligheter att nå ut på flera scener i alla kommuner i hela länet. Genom samarbetsavtalen kommer därmed frågan om alla kommuners engagemang i Folkmusikens hus att lösas. Folkmusikens röst i hela länet blir starkare.

Till Folkmusikens hus förnyade och utökade uppdrag hör att producera ett visst antal folk- och världsmusikakter i den nya Kristinehallen. Även dessa akter kan turnera i länet och spela på de större scener där idag Dalasinfoniettan ibland spelar.

Folkmusikens hus bedriver sin verksamhet för barn och unga i samarbete med Unga Musik i Dalarna, som därmed får större bredd och starkare förankring i hela länet.

Folkmusikens hus behåller samarbetet med Bilda och sitt engagemang i festivaler och projekt (Bingsjö, Ethno m.m.).

Folkmusikens hus behåller hus med scen, arkiv och utställningar m.m. i Rättvik och har alltså sin bas i Rättvik även framledes. Som självständig enhet inom Nya Musik i Dalarna har Folkmusikens hus egen budget.

1.6.4 Bredare verksamhet inom Unga Musik i Dalarna

Större genrebredd

Genom tillkomsten av Folkmusikens hus får Unga Musik i Dalarna direkt tillgång till kompetens och nätverk inom folk- och världsmusiken och kan på så sätt bredda sin verksamhet avsevärt.

Unga Musik i Dalarna har en viktig roll att spela i samtalen med kommunerna för att säkerställa att det unga perspektivet finns med i alla samarbetsavtal.

1.6.5 Dalapop

De avtal som den självständiga verksamheten Dalapop har med kommuner i länet bör på något sätt skrivas in i de samarbetsavtal som Nya Musik i Dalarna tecknar med kommunerna. Idag är två kommuner inte engagerade i Dalapop. Den nya modellen kan förmodligen väcka deras intresse.

1.6.6 Samverkan med Musikkonservatoriet Falun

Samverkan med Musikkonservatoriet Falun fördjupas och formaliseras i förhållande till dagens situation. Redan idag undervisar flera musiker elever vid konservatoriet. Denna verksamhet kan kanske ökas, men bör helt och hållet bedrivas inom tjänsterna vid Nya Musik i Dalarna.

1.7 Nya Kristinehallen

Nya Musik i Dalarna föreslås bli ensam ansvarig organisation av Nya Kristinehallen.

1.7.1 Kristinehallens ombyggnad

Falu kommun har beslutat att låta bygga om Kristinehallen, så att den bättre kommer att fylla sin musikaliska funktion och därtill erbjuda mer ändamålsenliga lokaler för både musiker och publik. Region Dalarna har utfäst sig att stå för den hyra Nya Musik i Dalarna skall betala till fastighetsägaren kommunen.

Enligt förslaget ges Nya Musik i Dalarna i uppdrag att ensam driva Nya Kristinehallen. Erfarenheterna från andra kommuner där den organisation som arbetar med det huvudsakliga innehållet i huset också ensam driver huset är goda. Det gäller till exempel Vara Konserthus, som drivs att det kommunalägda aktiebolaget Vara Konserthus, och Västerås Konserthus, som sedan starten 2002 drivs av kommunalförbundet Västmanlandsmusiken.

1.7.2 Riktlinjer för driften av Nya Kristinehallen

Nya Musik i Dalarna föreslås driva Nya Kristinehallen enligt följande riktlinjer:

- Dalasinfoniettans repetitioner och konserter bokas i allmänhet med företräde
- enheten Folkmusikens hus bokar in ett visst antal folk- och världsmusik-akter per år
- Musikkonservatoriet Falun bereds plats för både repetitioner och konserter
- lokala arrangörer i Falun erbjuds att hyra salen till låg hyra. Exempel på arrangerande föreningar: Falu jazzklubb, kammarmusikföreningen Spelrum
- utövande musikföreningar erbjuds att hyra salen till subventionerad hyra.
- Kulturskolan
- musiklivet i övriga kommuner erbjuds att hyra salen enligt modellen ”Musiklivet i X kommun presenterar sig i Kristinehallen”, vilket innebär att X kommun samlar vad man har av kulturskola, amatörmusiker och halvprofessionella m.m. till en större konsert. Kan genomföras med en till två kommuner per år. Avtalas om möjligt i samarbetsavtalen med kommunerna.
- kommersiella produktionsbolag ges möjlighet att hyra hallen till kommersiell hyra. (Bör samordnas med andra verksamheter i Falun.)
- kommersiell uthyrning för konferensändamål
- Dalarnas musikliv först! Regler för bokningen utarbetas så att musiken kommer i första hand.

1.8 Styrelsens sammansättning

I samband med den här föreslagna fusionen av Musik i Dalarna och Folkmusikens hus uppstår en möjlighet att se över styrelsens sammansättning. Idag utgörs styrelsen för Stiftelsen Musik i Dalarna av sju ordinarie ledamöter och sju suppleanter. Alla är utsedda av Region Dalarna och alla är politiker. Folkmusikens hus har å sin sida en styrelse med en annan profil. Här finns kompetenser från andra delar av samhället.

Styrelsens viktigaste uppgift är att arbeta för organisations bästa genom att stödja ledningen. Därför vore det värt att pröva om även styrelsen för Nya Musik i Dalarna i framtiden kunde ha ledamöter som tillsammans har erfarenhet från olika samhällsområden. Genom att omformera styrelsen kan den

dessutom få en starkare legitimitet inåt den nya organisationen. I detta hänseende framstår en sådan förändring inte bara som en möjlighet, utan snarare som en nödvändighet för att fusionen ska lyckas på alla nivåer.

Det tillhör ovanligheterna att offentligt ägda stiftelser och aktiebolag inom kulturområdet har styrelser med bredare kompetens. Vara Konserthus AB är ett exempel.

Förslaget stöter inte på några formella hinder. Frågan ägs av regionen och stadgarna behöver inte ändras. I paragraf 3, Stiftelsens styrelse, sägs blott: ”Styrelsen väljs av landstinget.”

1.9 Nya uppdraget – frågor och möjligheter

1.9.1 Realistiskt inom nuvarande ramar?

Är det här presenterade förslaget är realistiskt och genomförbart inom nuvarande ekonomiska ramar? Ja, förslaget bygger inte på att nya medel skall tillföras. Nya Musik i Dalarna bedöms ha kapacitet för att öka sin närvaro i hela länet i enlighet med vad som här har skissats. Detta genom omprioritering och andra åtgärder. Hur stora resurser kommunerna har är svårare att bedöma, men här får man gå stegvis fram, från kommun till kommun. Kommunerna kommer också att få mer eller mycket mer tillbaka i förhållande till idag.

1.9.2 Konsekvenser för medarbetarna

Först och främst: alla är med i båten. I den nya modellen finns angelägna arbetsuppgifter för alla som idag är anställda i de två organisationerna.

Anställda musiker

De anställda musikerna i Dalasinfoniettan kommer att få mer varierade arbetsuppgifter. De kommer att varva traditionellt orkesterspel med mer ensemblespel, workshopledning och undervisning. De som vill kommer också att, i viss utsträckning, ta en producentroll för mindre produktioner. Yrkesrollen kommer att bli bredare. Allt detta är kompetensutvecklande. Musikerna kommer att få möta en ny publik på nya platser. De kommer att göra ännu mer samhällsnytta. Dalasinfoniettan kommer att bli hela länets och alla invånares orkester.

Det nya uppdraget innebär alltså förändringar med delvis nya arbetsuppgifter och ny schemaläggning. De flesta musiker kommer att spela mer än idag. Arbete som musiker tidigare gjort utanför tjänsten kommer att utföras inom tjänst. Det blir en väsentlig organisatorisk förändring och den ska naturligtvis förhandlas enligt arbetsrättsliga regler.

Producenter

Producenterna får en nyckelfunktion i den nya organisationen. De har en central roll att spela i samtalen och förhandlingarna med kommunerna. De kommer att vara jämställda med varandra och de kommer alla att arbeta med större genbredd. Även för producenterna kommer det nya uppdraget att verka kompetenshöjande. Samtidigt blir arbetet lättare för producenterna, eftersom de inte behöver förhandla om arrangörsavgifter. Liksom för musikerna, kommer de att bidra till att Nya Musik i Dalarna i ännu högre grad blir en angelägenhet för hela Dalarna.

Teknik

Teknikerna kommer att bli mer rörliga och kraven på flexibilitet kommer att höjas. De kommer att mötas av nya praktiska och sociala situationer när de kommer ut till nya spelplatser och möter nya lokala arrangörer. I grunden besitter de idag all nödvändig kompetens och deras arbete kommer att bli mer varierat och därmed mer stimulerande.

Administrationen

Den administrativa personalen (här avses närmast marknadsföring och ekonomi) kommer också att få delvis nya arbetsuppgifter. Man får tillägna sig nya arbetssätt, men ingenting är konstigare än att det ryms inom befintlig kompetens. Även den administrativa personalen kommer alltså att få ett mer stimulerande och varierat arbete.

1.9.3 Konsekvenser för kommunerna

Först och främst får kommunerna och deras invånare mer musik. Genom de kommunvisa dialogerna kommer de att bli trygga i att Nya Musik i Dalarna hjälper dem att stödja ett lokalt förankrat professionellt musikliv. Varje kommun får ett skräddarsytt stöd till musiken, ett stöd som de själva har haft ett avgörande inflytande över. Den vitaliserande effekten för de ideella arrangörerna kommer också att komma kommunerna till godo.

Viktigast av allt: kommunerna får hjälp att höja livskvaliteten för invånarna och göra sina kommuner mer attraktiva.

Men kommunerna måste också engagera sig, och det engagemanget stannar inte vid en viss ekonomisk avgift. Kommunerna behöver lägga arbetstid på att få modellen att fungera. Det innebär i praktiken en något ökad arbetsbelastning för kultur- och fritidschefen eller motsvarande. Till viss del kommer dock detta att kompenseras av att arrangörsföreningarna efter hand blir allt mer aktiva.

1.9.4 Konsekvenser för arrangörerna

De lokala arrangörerna kommer att få tillgång till ett större utbud av professionell musik med större genrebredd. De kommer att få större möjlighet att påverka innehållet i utbudet. Vidare ges de möjlighet att arrangera evenemang med låg eller ingen ekonomisk risk.

Själva arrangörsstödet blir också bredare i den nya modellen med möjlighet till hjälp med marknadsföring, viss teknik m.m.

Med den nya modellen kan antalet arrangörer öka, genom att fler ideella föreningar också vill bli arrangörer. Det gäller inte minst föreningar som har lokaler, som bygdegårdsföreningar, hembygdsföreningar och folketshusföreningar.

1.9.5 Konsekvenser för publiken och invånarna

Publiken får ett större och mer varierat utbud än idag. Publiken kommer efterhand att lära känna Nya Musik i Dalarna som en pålitlig leverantör av musik i hela länet. Invånarna kommer också att märka större närvaro genom att Nya Musik i Dalarna ökar sitt engagemang i kulturskolorna. Sammantaget kommer invånarna märka att Nya Musik i Dalarna bidrar till livskvaliteten, även på mindre orter.

1.9.6 Konsekvenser för Region Dalarna

Ett mer vitalt musikliv i alla delar av regionen, i linje med den regionala kultur- och bildningsplanen.

1.10 SWOT för Nya Musik i Dalarna

När nu jämför den tidigare SWOT-analysen kan fler starka sidor noteras, svagheter strykas, möjligheter förverkligas och hot avvärjas.
(Fet kursiv markerar tillägg i förhållande till föregående version.)

Starka sidor – Hög musikalisk kompetens – Större bredd på den musikaliska kompetensen – Hög kvalitet i dagens verksamhet – Goda nationella och internationella nätverk – Stark ägare – Ändamålsenlig organisationsform (stiftelse) – Starkare förankring i hela länet – Större samhällsnytta – Högre kompetens hos personalen	Svagheter = För svag förankring i många av länets kommuner = För lite samarbete med lokala arrangörer = Lågt kapacitetsutnyttjande i orkestern = För smal genrebredd = För få frilansare – Kostnaderna för egen konstnärlig personal utgör stor del av budgeten – men blir relativt mindre
Möjligheter ✓ – Orkestrens musiker har kapacitet att spela mer ✓ – Bättre samarbete med alla kommuner ✓ – Bättre samarbete med civilsamhället ✓ – Långsiktigt samarbete med operaverksamheter i länet ✓ – Samarbete med länets kulturskolor ✓ – Starkare förankring i hela länet ✓ – Bredare musikalisk verksamhet – fler genrer ✓ – Angelägenhet för fler invånare ✓ – Nya Kristinehallen	Hot = Ifrågasatt legitimitet = Invånarna ointresserade = Svagare förankring utanför Falun – Bidragens urholkning – kommer att fortsätta

1.11 Slutord Nya Musik i Dalarna – Folkmusikens hus

Förslaget syftar till att hela Nya Musik i Dalarna, med gamla och nya verksamheter, ska bli en angelägenhet för hela Dalarna och rikta sig till alla. Det syftar också till att ge Folkmusikens hus verksamhet en stabil plattform för framtiden. Likaväl syftar det till att ge Nya Musik i Dalarna en rikare verksamhet. Alla invånare i Dalarna ska känna att Musik i Dalarna med Folkmusikens hus finns till för dem. Hela organisationen Nya Musik i Dalarna blir relevant på ett nytt sätt.

2 Det regionala teateruppdraget i Dalarna

2.1 Dalateaterns tillkomst

Dalateatern har sitt ursprung i en fri teatergrupp som formerades i Falun 1973. Den formerades av medlemmar från Kopparbergssensemblen och Gorillateatern, en fri grupp från Malmö. 1975 fick Dalateatern ett formellt läns-teateruppdrag och 1984 bildades Stiftelsen Länsteatern i Dalarna med Lands-tinget i Kopparbergs län som huvudman.

2.2 Stadgar och uppdrag

2.2.1 Stadgar

Gällande stadgar för stiftelsen är daterade 2003-04-04. I ändamålsparagrafen (§ 2) kan man läsa:

”Stiftelsen har till ändamål för sin verksamhet att i första hand inom Dalarnas län med fast ensemble och på annat sätt driva teaterverksamhet samt ge stöd åt länets amatörteaterverksamhet. Teatern skall utvecklas i samverkan med länets befolkning. Stiftelsen skall samråda med statliga och kommunala myndigheter samt utveckla samarbetsformer med regionteatrar i angränsande län och övriga kulturinstitutioner, organisationer och organ som företräder samhälls- och kulturlivet.”

Första styckets formulering om att ”Teatern skall utvecklas i samverkan med länets befolkning” är i god samklang med den regionala kultur- och bildningsplanen.

2.2.2 Kultur- och bildningsplanen

Dalateaterns regionala scenkonstuppdrag utgår från den regionala kultur- och bildningsplanen. Denna bygger i sin tur på en process där ett stort antal samråd hölls med aktörer i alla kommuner. Inbjudningar gick ut brett och många deltog också i de dialoger som har fördes. Den regionala kultur- och bildningsplanen kan därför sägas vara väl förankrad och spegla de kulturella behov som finns runt om i länet.

Kultur- och bildningsplanen anger åtta övergripande insatsområden. Av dessa ska Dalateatern särskilt:

- stärka kulturens och bildningens bidrag till ett hälsofrämjande arbete
- fördjupa samarbetet med högre utbildning och forskning
- ta till vara digitaliseringens möjligheter inom scenkonstområdet
- stärka arrangörsledet och öka tillgången av tillgängliga scener i länet.³⁸

För Dalateatern är den sista punkten av särskilt stor vikt för att teatern ska kunna fylla sitt primära syfte, att spela teater för invånarna i alla kommuner.

Uppdragsöverenskommelse

Med kultur- och bildningsplanen som grund tecknar Dalateatern, på samma sätt som Musik i Dalarna och Folkmusikens hus, årligen en uppdragsöverenskommelse med Region Dalarna. Överenskommelsen refererar och preciserar kultur- och bildningsplanen:

- Dalateatern ska främja en god tillgång av professionell teater och dans till länets invånare
- teatern turnerar i länets alla 15 kommuner
- teaterns egenproducerade repertoar kompletteras genom samarbeten med fria kulturproducenter i och utanför länet
- hälften av teaterproduktionen riktas mot barn och unga, främst genom skolföreställningar.

Som utvecklingsmöjligheter för teaterområdet anges att Dalateatern ska

- främja det angelägna samtalet i samarbete med folkbildningen
- stärka infrastrukturen för produktionen av teater för barn och unga i länet.

Och som utvecklingsmöjlighet för dansområdet att Dalateatern ska

- stärka infrastrukturen i länet för dansen som konstform.³⁹

Den regionala kultur- och bildningsplanen uppmärksammar en mängd möjligheter till samverkan mellan och inom civilsamhället och offentlig sektor. Det ligger alltså i Dalateaterns uppdrag att samverka, vilket också är en av organisationens starka sidor.

2.3 Dalateatern idag

2.3.1 **Ekonomi, personal och ledning**

Även Dalateatern har en stabil ekonomi. År 2019 var omsättningen närmare 36,2 mkr. Eget kapital var 11,4 mkr. Soliditeten är 65 %. Den urholkning av

³⁸ Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan 2019 – 2022, beslutad i Regionfullmäktige 20 november 2018.

³⁹ Uppdragsöverenskommelse mellan Dalateatern och Region Dalarna för år 2020 under planperioden 2019 – 2022.

bidragen som diskuterades i avsnittet om musik i Dalarna (11.3.2) drabbar naturligtvis även Dalateatern, som också är en personalintensiv verksamhet. Alltså är det av största vikt att även Dalateatern får årliga uppräkningsar som så långt möjligt täcker kostnadsökningarna.

Medelantalet anställda var 32 (2019). I dagsläget har teatern fyra tillsvidareanställda skådespelare och tre på långtidskontrakt.

Dalateaterns nuvarande chef lämnar sitt uppdrag med pension under 2021. Rekrytering av ny chef har påbörjats hösten 2020. Det blir alltså den tillträdande chefen som har att uppmärksamma de frågor som påtalas i denna utredning.

2.3.2 Egenproduktion, samproduktion och gästspel

Det program som Dalateatern sätter på scen är, med någon förenkling, framtaget på tre olika sätt: egenproduktion, samproduktion och köp av gästspel.

Egenproduktion

Egenproduktion innebär att Dalateatern gör alla delar själv. Skådespelarna kan vara tillsvidareanställda eller anställda på pjäskontrakt eller annan tidsbegränsad anställning. De flesta av Dalateaterns egna produktioner turnerar i länet. Dalateatern gör vanligen 4–6 egna produktioner per år.

Samproduktion

En väsentlig del av Dalateaterns verksamhet utgörs av samproduktion med andra organisationer. Som exempel kan här nämnas det stora projektet tillsammans med Musik i Dalarna spelåret 2018/2019, då musikalen Sweeney Todd sattes upp. Erfarenheterna från detta arbete visar att här finns både kompetens och kapacitet hos de båda organisationerna för stora musikdramatiska produktioner. Satsningen blev en konstnärlig och publik framgång, men begränsade möjligheterna för teatern att vara närvarande runt om i länet.

För hösten 2021 planeras en samproduktion med Örebro teater av en uppsättning för barn på mellanstadiet.

Fast ensemble eller tidsbegränsade kontrakt

Egenproduktion och samproduktion görs med skådespelare som kan vara anställda på olika sätt.

Frågan om hur en länsteater bäst anställer eller kontrakterar skådespelare kan belysas från flera perspektiv. Den kan ses som en konstnärlig, kulturpolitisk eller ekonomisk fråga. Sett över hela landet har de fasta skådespelartjänsterna vid svenska länsteatrar minskat kraftigt de senaste trettio åren. Många teatrar vill ha större rörlighet och flexibilitet i den konstnärliga planeringen, vilket kan ge ett större flöde av konstnärliga impulser. För teatern kan till exempel grunda sig i den angelägna uppgiften att nå olika och delvis

nya publikgrupper. Publiken kan också tänkas önska en variation som inte är möjlig om teatern är låst till en fast ensemble.

Enligt ett motsatt perspektiv hävdas ibland att en fast skådespelartrupp är viktig för relationen med den lokala publiken. Skådespelare som är bosatta på orten kan tänkas vara bättre på att förmedla ett innehåll som speglar bygden. Tillsvidareanställda skådespelare kanske också mer långsiktigt kan bidra till repertoarplaneringen och vara mer engagerade i hela teaterns verksamhet. Här bör framhållas att det finns olika varianter av anställningsformer. Vid sidan av tillsvidareanställningar kan konstnärlig personal vara anställd på pjäskontrakt eller på kontrakt av olika längd.

De flesta länsteatrar arbetar med en kombination av olika anställningsformer, vilket även Dalateatern gör. Enligt stadgarna ska teatern bedriva teaterverksamhet ”med fast ensemble och på annat sätt”. Det anges dock inte hur stor den fasta ensemblen ska vara. Därmed är det en fråga för teaterns verkställande ledning att avgöra vilken bemanning som bäst tjänar uppdraget. Dalateaterns ensemble består idag av fyra tillsvidareanställda skådespelare, tre anställda på tidsbegränsade kontrakt samt pjäsanställda. En typisk termin har teatern 9–12 anställda.

Gästspel

Gästspel är en viktig och nödvändig del av Dalateaterns utbud. Gästspelen ger konstnärliga impulser till organisationen och stärker nätverken med det omgivande Teatersverige. Det viktigaste är dock att gästspelen ger publiken ett mer varierat utbud och att den får möta andra konstnärliga uttryck. Ett exempel är de under många år återkommande gästspelen från Cirkus Cirkör. Av det program som Dalateatern presenterar som ”kultursoppa” (sex gånger per termin) utgörs det mesta av gästspel. I serien ”barnteaterlördag” (fyra gånger per termin) är alla produktioner gästspel. Varken dessa eller andra gästspel som Dalateatern köper in turnerar i länet.

Till gästspelen kan också räknas de produktioner som Dalarna får ta del av genom ett upparbetat samarbete med Folkteatern Gävleborg med återkommande utbyte av produktioner.

Samarbete med folkbildningen – konceptföreläsningar

Dalateatern har också annan scenisk verksamhet utöver vad som här har nämnts. Teatern samarbetar med studieförbund kring så kallade konceptföreläsningar kopplade till aktuella produktioner. Detta genomförs både i Falun och i de kommuner där turnerande föreställningar spelas. Konceptföreläsningarna kan ses som en ram för ”det angelägna samtalet” som framhålls i kultur- och bildningsplanen.

2.3.3 Turnerande teater

Dalateatern ska enligt sitt uppdrag till stor del vara en turnerande teater. Att producera länsteater för turné kan ses ur två perspektiv. Det första är

publikens. Teaterns innehåll riktar sig till dem som bor där teatern spelar. Och de som bor på platsen måste få lust att se föreställningen. Det andra perspektivet är det produktionstekniska. En turnéuppsättning måste vara flexibel och smidig för att kunna spelas på olika stora scener i lokaler med skiftande förutsättningar. Därtill måste den turnerande teatern känna sina arrangörer och hur de lokala omständigheterna skiftar från plats till plats. Allt detta tillhör Dalateaterns starka sidor. Här finns tekniskt kunnande, lång erfarenhet, detaljerad kunskap om många spelplatser och goda personliga kontakter med de lokala arrangörerna.

I vilken utsträckning är då Dalateatern en turnerande teater? I praktiken når Dalateatern de flesta kommuner varje år, men inte alla. Flera kommuner får bara enstaka något besök årligen. Dalateaterns tyngdpunkt, både i antal föreställningar och i publiksiffror, ligger i Falun–Borlänge-området. Övervikten är större än befolkningskoncentrationen. Omkring 40 % av invånarna i länet bor i Falun-Borlänge men området har de senaste åren fått 50–60 % av det totala antalet föreställningar.

Serierna ”kultursoppa” och ”barnteaterlördag” spelas idag inte utanför Falun, även om försök med kultursoppa har gjorts i Borlänge. Om åtminstone några av dessa produktioner skulle turnera, kunde det bidra till ett större utbud för arrangörerna och till teaterns förankring i hela länet.

Det finns flera förklaringar till att Dalateatern inte turnerar mer runt om i länet. För det första är det en kapacitetsfråga. Teatern kan inte på kort sikt väsentligt öka produktionen av uppsättningar för turné. (Däremot skulle, som redan har sagts, några av gästspelen kunna turnera, åtminstone i mindre skala.)

För det andra är det svårt att öka turnerandet när det mottagarledet är begränsat. Det finns flera starka arrangörer i länet, men arrangörsnätet som helhet har svagheter och är idag en bara delvis fungerande kulturell infrastruktur. Därför anges just detta som en högt prioriterad fråga i kultur- och bildningsplanen: att stärka arrangörsledet.

I det följande beskrivs hur arbetsmodellen – producent, arrangör och publik – är tänkt att fungera och hur infrastrukturen ser ut idag.

2.3.4 De lokala arrangörerna, Dalateatern och Riksteatern Dalarna *Modellen*

Modellen för att sprida professionell teater i Dalarnas län, liksom i de flesta andra län i Sverige, bygger på samarbete mellan en producerande regional teaterorganisation och lokalt aktiva och förankrade arrangörsföreningar. Dalateatern producerar och den lokala arrangören tillhandahåller scenrum, tar emot produktionen och gör lokal marknadsföring.

Arrangörer

De lokala arrangörerna kan vara av flera slag. Vanligen är de ideella föreningar men det förekommer också att kommuner ikläder sig rollen som lokal arrangör. Likaså kan kyrkliga församlingar vara arrangörer. Det förekommer också arrangörer där en del av verksamheten är kommersiell (restaurangverksamhet till exempel).

De ideella föreningarna kan ha olika syften. En del är kulturföreningar som sysslar med programverksamhet av olika slag. De kan vara genrebreda eller inriktade på en viss kulturform. När det behövs lånar eller hyr de en lämplig lokal. Andra föreningar är i första hand lokalförvaltande (Folkets hus-föreningar, bygdegårdsföreningar, Våra gårdar med flera). Och så finns teaterföreningarna, av vilka många är medlemmar i Riksteatern.

Riksteatern och riksteaterföreningarna

Riksteatern har en särställning genom att den är en stor, landsomfattande ideell förening med sammanlagt över 40 000 medlemmar. Riksteatern har stor egenproduktion och därtill danskompaniet Cullberg (tidigare Cullbergbaletten) inom sin verksamhet. Riksteatern är organiserad på tre nivåer. Längst ut, närmast publiken, finns de drygt 200 medlemsföreningarna. I Dalarna finns sju riksteaterföreningar och därtill sju anslutna organisationer.

Teaterföreningarna och de anslutna organisationerna köper föreställningar från flera olika producenter. Ofta från Riksteatern, men även från fria producenter och från fria grupper, liksom från Dalateatern. Det viktigt att komma ihåg att varken Riksteatern eller Dalateatern står för hela utbudet till länets arrangörer.

På nationell nivå finns Riksteatern som producerar ett stort utbud av teater-, dans- och även musikföreställningar.

Den regionala nivån – två stödfunktioner

På nivån mellan de lokala föreningarna och den nationella Riksteatern finns en regional förening, Riksteatern Dalarna. Det är en självständig ideell förening, vars uppgift är att stödja medlemsföreningarna med allt som har med arrangörskap att göra: föreningsorganisation, starthjälp till nya föreningar, arrangörsnätverk, utbudskonferenser, kontakter till andra föreningar.

Till stöd för hela det regionala teatersystemet i Dalarna finns en scenkonstkonsulent. Region Dalarna placerat denna konsulenttjänst hos Dalateatern. Scenkonstkonsulenten är alltså organisatoriskt en del av Dalateatern. Denna tjänst ska främja länets teaterliv och särskilt stödja arrangörer av professionell teater. Konsulenten stödjer både riksteaterföreningarna och andra arrangörer. Konsulenten är också producentneutral, d.v.s. hjälper arrangörerna oavsett om föreställningarna kommer från fria grupper, Riksteatern eller Dalateatern. I det stöd som konsulenten ger riksteaterföreningarna ska konsulenten samverka med Riksteatern Dalarna. Ett gott samarbete med tydlig ansvarsfördelning är sålunda en förutsättning för att denna något komplexa

modell ska fungera. Ansvar för hur scenkonstkonsulenten utför sin uppgift ligger hos teaterns verkställande ledning.

Uppdraget till Riksteatern Dalarna

Riksteatern Dalarna får ett årligt stöd från regionen. För år 2020 är beloppet 200 000 kr. Enligt överenskommelsen som parterna har tecknat ska Riksteatern Dalarna prioritera ”att öka (teater-) föreningarnas engagemang och även antalet föreningar i Dalarna”. I övrigt vill regionen att Riksteatern Dalarna ska prioritera:

- utbildning av arrangörer
- digital utveckling
- satsningar inom glesbygd
- Riksteatern Dalarna som länk mellan lokal, regional och nationell nivå inom Riksteatern
- stödja kultur på minoritetsspråk, med fokus på finska och samiska
- danskonst.

Dessa uppgifter ligger till stor del i linje med Dalateaterns uppdrag. Riksteatern Dalarna ska alltså arbeta tillsammans med Dalateatern för att utveckla och stärka arrangörsledet

Teaterarrangörer i Dalarna

Hur starkt är då teaterns arrangörsnätverk i Dalarna? En sammanställning av de arrangörsföreningar i Dalarna som är medlemmar i eller anslutna till Riksteatern ser ut så här:

Kommun	RT-föreningar	Anslutna föreningar
Avesta	Riksteatern Folkarebygden Avesta (under rekonstruktion?)	
Hedemora		
Säter		Säters kommun
Smedjebacken		
Ludvika	Ludvika teaterförening	
Borlänge	Borlänge teaterförening	
Falun	Riksteatern Falun	Dalateatern Hedenborg Svärdsjö (BGF)
Leksand	Paraden Leksand	Dalarnas Dövas förening
Rättvik	(MOR scen- o riksteaterförening – under nedläggning)	Bingsjö bystuguförening, Folkmusikens hus
Orsa		Kulturföreningen Lyran
Mora		
Älvdalen	Kulturföreningen Welest	
Malung-Sälen		
Vansbro	Vansbro Kultur- o RT-förening	
Gagnef		

Tabell: Teaterarrangörer i Dalarna

Sammanställningen visar att sex av 15 kommuner har en fungerande riksteaterförening. I ytterligare två kommuner finns kulturföreningar som anslutna till Riksteatern. I Säter är kommunen själv ansluten. Fem kommuner saknar helt arrangör av teater. Nätet av riksteaterarrangörer är alltså förhållandevis glest och i sin helhet inte tillräckligt stabilt. Behovet av fler arrangörer av teater är stort.

Bygdegårdar och Folkets hus-föreningar

Men det totala antalet tänkbara arrangörer av scenkonst är större om man inbegriper och musikföreningar och de föreningar som förvaltar och driver egna lokaler. Här är Folkets hus-föreningarna och bygdegårdarna av störst intresse. Det finns i Dalarna ett tjugotal Folkets hus-föreningar anslutna till riksorganisationen Folkets hus och parker. Vidare finns 103 bygdegårdar anslutna till Bygdegårdarnas riksförbund. Många av dessa har lokaler med plats för över 100 personer. Bygdegårdarna är dessutom av särskilt intresse eftersom Bygdegårdarnas riksförbund enligt strategin för sin kulturverksamhet vill ”verka för att scenkonstinstitutioner med regionalt uppdrag erbjuder bygdegårdarna föreställningar på turné”.⁴⁰

Parallellt med uppgiften att stärka arrangörsledet har Riksteatern Dalarna påbörjat ett arbete med att göra scener mer användbara. Viktigast här är den pågående inventering av spelbara scener i hela länet som, enligt föreningen, kommer att bli färdig våren 2021.

2.3.5 Kommunernas roll

Kommunerna har en betydelsefull uppgift att fylla i att stödja de lokala arrangörsföreningarna. De är i allmänhet viktiga bidragsgivare till de ideella föreningarna bidrar därmed till grundförutsättningarna för att föreningarna alls ska kunna bedriva verksamhet. Kommunens tjänstemän, vanligen på kultur- och fritidssidan, kan också bidra till koordinationen mellan olika lokala kulturevenemang och bidra till samordningen mellan föreningarna i kommunen.

2.3.6 Dansuppdraget

Region Dalarna inledde 2019 en särskild satsning för att stärka den professionella dansen. Den danskonsulenttjänst som tidigare fanns i regionens förvaltning omvandlades till en verksamhetsutvecklartjänst och placerades hos Dalateatern, som därmed fick i uppdrag att arbeta med den professionella dansen. Sedan augusti 2020 finns en ”verksamhetsutvecklare dans” på plats i organisationen. Planeringsarbetet är (i november 2020) i full gång och flera gästspel 2021 är inbokade.

Gästspel av dansföreställningar på hög internationell nivå är en del av strategin. Genom att publiken får möta professionell dans i verkligheten kan intresset för danskonsten väckas och spridas. Men till detta kommer flera

⁴⁰ Strategi för kulturverksamheten 2018–2020, antagen av förbundsstyrelsen 2017-11-18, Bygdegårdarnas riksförbund.

andra insatser. Publiken kommer att bjudas in att följa den kreativa processen att skapa danskonstverk. Därför arrangeras residens, där inbjudna koreografer och danskonstnärer skapar nya verk i öppna processer hos Dalateatern.

I mindre format ska också den professionella dansen ut på flera scener runt om i länet. Vidare kommer samarbete med Folkmusikens hus ske kring den sceniska folkdansen. En annan regional institution som kan bli en samarbetspart för Dalateatern är Malungs folkhögskola, som i sin profil har folkmusik och folkdans. Här kan finnas möjlighet till både angelägna samtal och lokalt arrangörskap av scenisk folkdans.

Verksamhetsutvecklaren har blivit väl mottagen i Dalateaterns organisation, där det finns ett stort intresse för det nya verksamhetsområdet. Det görs nu en rivstart och flera gästspel och andra aktiviteter är bokade för 2021. Men här finns en stor svårighet, som allvarligt kan försvåra möjligheterna att nå framgång med dansen. Det är lokalfrågan i Falun, en brännande fråga.

2.3.7 Dalateaterns lokalfråga

Den mest akuta frågan för Dalateatern att hantera gäller lokalerna. Teatern har fastnat i ett dysfunktionellt provisorium, som en gång var tänkt som en tillfällig lösning för att Dalateatern skulle utföra ett nationellt uppdrag för barn och unga 2003–2006.

Dalateatern har idag två scenrum, Nya scenen (120 platser, 9 x 16 m) och Lilla scenen (en blackbox med 140 platser, 10 x 6). Dessa båda rum används för både repetition och föreställning. Härutöver finns inga repetitionslokaler. Dessa rum är samtidigt de enda lokalerna för dansen. Detta är ett bekymmer med tanke på Dalateaterns nya dansuppdrag. Uppdraget innebär att en mängd nya verksamheter behöver få plats i huset: dansföreställningar, residens och publikarbete av olika slag.

Som ett led i satsningen på dans är nu Dalateatern part i Dansnät Sverige, vilket innebär att åtminstone fyra föreställningar per år ska köpas in och spelas i Dalarna. Därmed måste det finnas scener för dessa produktioner. Flertalet av dem är tekniskt anspråksfulla och kräver en så kallad A-scen, vilket finns i Avesta, Ludvika och Falun. Mindre föreställningar kan spelas i Sätters Folkets hus (296 platser). Sätters kommun har sedan några år arbetat med dans och är underpart till Dalateatern i Dansnät Sverige och beställer sina föreställningar självständigt från Dansnät Sverige. I Smedjebacken finns Meken, som kan bli aktuell för mindre dansföreställningar.

Magasinet i Falun är en etablerad scen som kan ta förhållandevis stora produktioner. Här gästspelade Cullberg hösten 2019 och här spelades likaså Sweeney Todd, den stora samproduktionen mellan Dalateatern och Musik i Dalarna, våren 2019.

Men det finns få lokaler för mindre dansföreställningar och residens i Falun. Likaså är det svårt att utföra den pedagogiska delen av uppdraget. Det är i det närmaste omöjligt att bjuda in publik till att följa tillkomsten av

danskonstverk och svårt att organisera publiksamtal. När Dalateatern är på turné är rummet visserligen ledigt, men då saknas å andra sidan mycket av den scentekniska utrustning som behövs för dansen.

Dalateaterns lokaler saknar idag foajéutrymmen och möjlighet till servering för publiken. Att gå på teater helt utan att ens dricka en kopp kaffe tillhör ovanligheterna i scenkonstsverige. Likaså saknas rum för pedagogiskt arbete för både barn och vuxna. Ingenstans i de egna lokalerna kan man samla en skolklass före och efter en teater- eller dansföreställning. Ingenstans kan de angelägna samtal föras, som regionen lyfter fram som en prioriterad uppgift för teatern. Enligt kultur- och bildningsplanen behövs ”forum där föreställningens innehåll och tema kan diskuteras både före och efter föreställningen”. Dessa möjligheter saknas idag.

Vägg i vägg med Dalateaterns lokaler ligger det kommunala Tio-14, där Falu kulturskola har sina lokaler. Här finns en stor A-sal med 448 platser och en stor scen med en öppning på 12,6 meter. I denna sal kan alltså gästspelen från Dansnät Sverige realiseras. Salen är också bokad för detta ändamål vid två tillfällen 2021. Enligt prislistan är hyran 15 000 kr för heldag och kväll. Dalateatern får en något reducerad hyra, men kostnaden är i alla fall så hög att det inte är långsiktigt hållbart. Att en kulturpolitisk satsning av sådan kvalitet, som kan ge Falun en internationell position i dansvärlden, ska belastas av så höga hyreskostnader som till stor del finansieras av regionen är orimligt.

Av övriga lokaler i Tio-14, som med en rimlig hyra skulle kunna vara användbara för Dalateatern, kan nämnas rummet Jungfrun, där vissa repetitioner kan genomföras, liksom stormöten och barnföreställningar. Jungfrun har plats för upp till 95 personer.

Sammantaget kan sägas att dagens lokalsituation försvårar Dalateaterns hela uppdrag. Situationen har länge varit besvärlig, men i och med tillkomsten av dansuppdraget blir läget ännu svårare. Att göra allt detta: spela och repetera dans och teater och därtill arbeta pedagogiskt är näst intill omöjligt under nuvarande förhållanden. Risken att det nya dansuppdraget påverkas negativt är överhängande. Till detta kommer att den besvärliga lokalsituationen också är en arbetsmiljöfråga för alla anställda i teatern.

2.3.8 SWOT för Dalateatern

Följande SWOT-analys visar många starka sidor och möjligheter till positiv utveckling, men här finns också svårigheter att hantera.

Starka sidor – Hög kompetens i stort i alla funktioner – Hög produktivitet – Hög turnékompetens – Hög dramapedagogisk kompetens – Stark förankring runt om i länet – Goda relationer till lokala arrangörer – Goda relationer med skolan – Har en inarbetad modell för samarbete med Musik i Dalarna och Magasinet för produktion av musikal – Starkt nationellt nätverk – Stark ägare – Ändamålsenlig organisationsform (stiftelse)	Svagheter – Otillfredsställande lokaler i Falun – Ensemble med stor andel tillsvidareanställda begränsar flexibiliteten i arbetet för att nå nya publikgrupper – För stor belastning på scenkonstkonsulenterna
Möjligheter – Nya lokaler i Borlänge – Andra lösningar på lokalfrågan? – Dansen – Ökat samarbete med FMH kring den sceniska folkdansen – Bättre samspel med Riksteatern Dalarna – Ökat samarbete med länsteatrar i andra regioner – Större flöde i den konstnärliga personalen – Förnyad ledning 2021	Hot – Produktionsstörningar p.g.a. lokalbrist – Danssatsningen kraftigt begränsad p.g.a. lokalbrist – Bristande arrangörsnätverk minskar närvaron runt om i länet

2.4 Förslag för Dalateatern

2.4.1 Dalateatern får nya lokaler i Borlänge

Borlänge kommun har presenterat förslag till nya lokaler för Dalateatern. Det gäller ombyggnaden av Galaxen, där flera blackboxar kan komma att byggas. Om dessa blir ändamålsenliga kan det bli en mycket bra lösning för teaterns del. Här skulle teater och dans kunna arbeta parallellt med både produktion och föreställningar.

Att ha Borlänge som bas vore kulturellt intressant med tanke på befolkningsstrukturen och möjligheterna för teatern att nå nya publikgrupper och därmed bli relevant på ett nytt sätt. Borlänge är dessutom en stark amatörteaterstad med många utövande grupper.

Region Dalarna har i sin kultur- och bildningsplan framhållit sin önskan att Falun och Borlänge tar gemensamt ansvar för den länskulturen: ”Region Dalarna vill [...] tillsammans med Falu och Borlänge kommun hitta lösningar för ett delat värdskap för länskulturinstitutionerna och ett ökat gemensamt ekonomiskt ansvar.”

Musikens lokalfråga är nu på väg att få en lyckosam lösning med den beslutade renoveringen och utbyggnaden av Kristinehallen. Falun får därmed ett riktigt konserthus, förhoppningsvis med ett utbud präglad av musikalisk mångfald och stark förankring i Falun och hela länet. (Förslag till hur det kan realiseras har presenterats i musikavsnittet i denna utredning.) Det ter sig därför logiskt att den andra regionala scenkonstinstitutionen, Dalateatern, får sitt hemvist i Borlänge.

För en turnerande verksamhet som Dalateatern har dessutom Borlänge ett mer förmånligt geografiskt läge.

Det finns dock några omständigheter att beakta för att Dalateatern ska kunna fungera i Galaxens kulturhus i Borlänge. Lokalerna måste vara ändamålsenliga för teater och dans i alla led: produktion, föreställningar och publikarbete. Att bygga kulturhus med lokaler för scenkonst är en komplex process. Därför är det helt nödvändigt att Dalateatern får insyn och möjlighet att påverka bygget under projekteringsfasen.

En annan sak är att en teaters arbetssätt skiljer sig från andra scenkonstformer. Konserthus och teaterhus fungerar olika; de är byggda för olika verksamhetslogik. I ett konserthus går man in och ut med olika produktioner var och var annan dag. Nya Kristinehallen kan tjäna som exempel på hur ett konserthus av idag fungerar. På morgonen kommer Dalasinfoniettan för att repetera fram till mitten av eftermiddagen. Sinfoniettan lämnar podiet inför den folkmusikakt som kommer in klockan fem och sedan gör konsert på kvällen. Nästa morgon kommer Dalasinfoniettan tillbaka för att senare bereda plats för ett storband. Och så rullar det på. I ett teaterhus är det helt annorlunda. Teatern kan behöva kontinuerlig tillgång till en scen i åtta veckor plus föreställningsveckor. Möjligheterna att använda lokalerna för annat

ändamål under dessa perioder är små eller obefintliga. Här måste alltså finnas en ömsesidig förståelse mellan intressenterna i ett kulturhus för att olika verksamheter har olika produktionslogik.

2.4.2 Lokalfrågans lösning på kort sikt i Tio-14

Även om parterna enas om att fortsätta utreda lokaler för teatern i Borlänge, så kommer det ta flera år innan lokalerna kan stå klara för inflyttning. Under den perioden behöver Dalateatern fungerande lokaler. Bättre tillgång till Tio-14 och bättre hyresvillkor är det viktigaste. Därefter behöver en servering inrättas i foajén. Falu kommun kan här bidra till en bättre arbetsmiljö, bättre lokaler för teater och dans och en bättre helhetsupplevelse för publiken.

2.4.3 Stärka arrangörsnätverket

Dalateatern har goda relationer med sina arrangörer, men arrangörsledet som helhet behöver bli större och, i vissa fall, mer stabilt. Detta långsiktiga arbete, som är en prioriterad uppgift för Dalateatern, bör utföras i samarbete med Riksteatern Dalarna.

Det viktigaste är att vårda och fördjupa relationerna med existerande arrangörer. Det görs bäst genom att spela. I detta perspektiv är det viktigt att spela runt om i länet så mycket som organisationen har kapacitet för. Nya arrangörer behöver komma till. En strategi kan vara att identifiera existerande föreningar som skulle kunna bli arrangörer, till exempel bygdegårdsföreningar. Ett sådant arbete bör samordnas med Bygdegårdarnas riksförbund, så att man går i takt med deras kulturstrategi för kulturverksamhet (se ovan 12.3.4).

En annan väg till nya arrangörer kan gå genom den inventering som utförs av Riksteatern Dalarna. Genom detta arbete skaffar sig Riksteatern Dalarna djup och aktuell kunskap om scener och scenrum i Dalarna. Detta material bör användas. Här bör man smida medan järnet är varmt.

2.4.4 Styrelsens sammansättning

Vad gäller Musik i Dalarna och Folkmusikens hus föreslås i denna utredning att styrelsen för Musik i Dalarna omformas i samband med fusionen mellan Musik i Dalarna och Folkmusikens hus.

Även för Dalateatern vore det en styrka om styrelsen kunde bestå av personer med bredare erfarenheter från olika samhällsområden. Inte heller i detta fall utgör stadgarna något hinder för en sådan förändring. Enligt paragraf sex ska styrelsen bestå av sju ledamöter och sju suppleanter. "Landstinget Dalarna utser styrelse. Landstinget utser ordförande och vice ordförande." Regionen har alltså möjlighet att utse ledamöter och suppleanter utanför kretsen av regionens förtroendevalda.

Region Dalarna – Kultur & bildning, Box 712, 791 29 Falun

Besöksadress: Myntgatan 2, Falun

www.regiondalarna.se